

2026-10-18

Högskoleprovet

Provpass 1

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Kvantitativ del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är XYZ (matematisk problemlösning), KVA (kvantitativa jämförelser), NOG (kvantitativa resonemang) och DTK (diagram, tabeller och kartor). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
XYZ	12	1–12	12 minuter
KVA	10	13–22	10 minuter
NOG	6	23–28	10 minuter
DTK	12	29–40	23 minuter

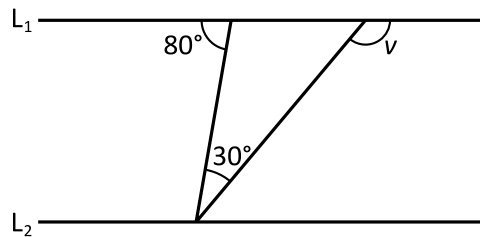
Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. Vilket svarsalternativ motsvarar uttrycket $3(7 - 5x) - 7(4 - 3x)$?

- A $-36x + 49$
- B $-36x - 7$
- C $-8x - 7$
- D $6x - 7$

2. Linjerna L_1 och L_2 är parallella. Hur stor är vinkeln v ?

- A 100°
- B 110°
- C 130°
- D 150°

3. Kalle har två yngre syskon som är tvillingar. Alla tre syskonen fyller år på samma dag. Idag fyller Kalle x år och hans syskon fyller y år. Produkten xy^2 är lika med 250.
Hur gamla är Kalles syskon?

- A 4 år
- B 5 år
- C 10 år
- D 25 år

4. En låda innehåller endast x röda kulor, y svarta kulor och z vita kulor.
Vilket svarsalternativ motsvarar sannolikheten att en slumpmässigt vald kula är svart eller vit?

- A $\frac{y+z}{x}$
- B $\frac{y+z-x}{y+z}$
- C $\frac{y+z}{x+y+z}$
- D $\frac{y+z-x}{x+y+z}$

5. $3(x - 5) = 2(x + 6)$
Vad är x ?

- A -3
- B 3
- C 11
- D 27

6. Vad är $2,3 \cdot 10^3 + 9,8 \cdot 10^2$?

- A $3,28 \cdot 10^3$
- B $1,21 \cdot 10^4$
- C $3,28 \cdot 10^4$
- D $1,21 \cdot 10^6$

7. $L: y = \frac{3}{2}x + 6$

Linjen L skär y -axeln i punkten $(0, \frac{3}{a})$. Vilket värde har a ?

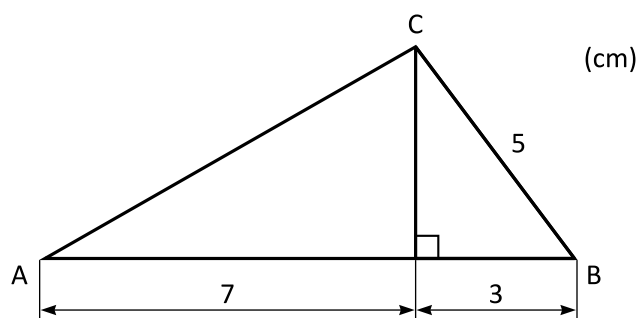
A $\frac{1}{2}$

B $\frac{2}{3}$

C $\frac{3}{2}$

D 6

8. Vilken area har triangeln ABC?

A 14 cm^2

B $17,5 \text{ cm}^2$

C 20 cm^2

D 25 cm^2

9. $1 + \frac{1}{x} = \frac{13}{2}$

Vad är x ?

A $\frac{2}{11}$

B $\frac{2}{12}$

C $\frac{2}{13}$

D $\frac{4}{13}$

10. $f(x) = 4 \cdot 2^x$
Vilket värde har $f(-1)$?

A -8

B $\frac{1}{8}$

C 2

D 8

11. Vad är $\frac{1}{1+\frac{1}{4}} - \frac{1}{1+\frac{1}{5}}$?

A $-\frac{1}{20}$

B $-\frac{1}{30}$

C $\frac{1}{30}$

D $\frac{1}{20}$

12. Vad är $(\sqrt{3})^3 + (\sqrt{3})^5$?

A $8\sqrt{3}$

B $12\sqrt{3}$

C $15\sqrt{3}$

D 81

13. *Kvantitet I:* $-2 - 5 - (-7)$

Kvantitet II: $-7 - (-5) + 2$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

14. $1 < x < 3$

Kvantitet I: $\frac{3}{x}$

Kvantitet II: $\frac{x}{3}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

15. Fyrhörningen ABCD är en rektangel.

Kvantitet I: Radien i den cirkel som går genom punkterna A, B och C

Kvantitet II: Radien i den cirkel som går genom punkterna A, B och D

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

16. *Kvantitet I:* $-0,000044$

Kvantitet II: $-0,004444$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

17. $a < b < c < d$

Kvantitet I: Medelvärdet av a och d

Kvantitet II: Medelvärdet av b och c

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

18. Joakim kör bil en viss sträcka. Han startar klockan 10.37 och är framme klockan 11.22. Hans medelhastighet är 50 km/h.

Kvantitet I: Längden av sträckan som Joakim kör

Kvantitet II: 40 km

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

19. I triangeln ABC är vinkeln A och vinkeln B lika stora.

Kvantitet I: Vinkeln C

Kvantitet II: Summan av vinkeln A och vinkeln B

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

20. $f(x) = x^3 + 2x^2$

Kvantitet I: $f(0)$

Kvantitet II: $f(-2)$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

21. $\left(\frac{1}{3}\right)^k = 27$

Kvantitet I: k

Kvantitet II: -3

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

22. $xy < 0$
 $yz > 0$

Kvantitet I: xz

Kvantitet II: 0

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

23. Hur många liter mjölk såldes i butiken idag?

- (1) Det såldes 18 liter mer mjölk i butiken igår än idag.
- (2) Igår såldes det 48 liter mjölk i butiken, vilket är 60 % mer än vad som såldes idag.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

24. Leo, Manfred och Olivia har varsitt rum där de har valt färg på tapeterna. Ingen har valt samma färg som någon annan. Tapeterna är blå, gula och vita.**Vems rum har gula tapeter?**

- (1) Om Leo bytte rum med Olivia och Olivia därefter bytte rum med Manfred, så skulle Leo ha vita tapeter och Manfred blå.
- (2) Om Olivia bytte rum med Manfred och Leo därefter bytte rum med Olivia, så skulle Manfred ha vita tapeter och Leo gula.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

25. Vilken volym har rätblocket?

- (1) Rätblockets bredd är 20 cm. Summan av rätblockets höjd och djup är 30 cm.
(2) Rätblockets höjd är 10 cm. Summan av rätblockets bredd och djup är 40 cm.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

**26. $x > 0$
Vad är 40 % av x ?**

- (1) $\frac{x}{30} = 2$
(2) $\frac{x}{3} + \frac{x}{10} = \frac{2x}{5} + \frac{x}{30}$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

27. En blombukett innehåller endast enfärgade blommor: liljor och rosor. Var och en av blommorna är antingen vit eller gul. **Hur många vita liljor finns det i buketten?**

- (1) Av de tio vita blommorna i buketten är 60 procent rosor.
(2) Det finns sex liljor i buketten. En tredjedel av dem är gula.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

28. **Är $x > 0$?**

- (1) $x^2 > 0$
(2) $(-x)^2 > 0$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

Industrins vattenanvändning

Den svenska industrins vattenanvändning¹ 2010 uppdelad på län och typer av vatten. Tusental kubikmeter (m³).

Län	Kommunalt vatten	Enskilda vattentäkter			Ospecificerat vatten	Totalt ²
		Grund-vatten	Yt-vatten	Havs-vatten		
Stockholms län	10 159	2 453	39 488	14 519	5 480	72 100
Uppsala län	1 824	44	39 255	5	976	42 105
Södermanlands län	3 264	117	18 877	8 418	1 710	32 387
Östergötlands län	5 858	110	69 170	600	970	76 709
Jönköpings län	2 804	295	6 978	-	1 883	11 960
Kronobergs län	987	157	3 242	-	111	4 497
Kalmar län	2 217	417	25 927	311	77	28 948
Gotlands län	489	33	603	3	22	1 151
Blekinge län	1 742	650	31 222	53 668	654	87 935
Skåne län	15 984	4 293	56 281	40 825	666	118 049
Hallands län	4 099	769	57 437	821	47	63 172
Västra Götalands län	19 503	1 513	144 437	285 095	1 128	451 676
Värmlands län	1 761	56	157 426	-	1 218	160 462
Örebro län	9 600	555	96 697	-	3 613	110 465
Västmanlands län	3 540	70	50 644	-	17 687	71 941
Dalarnas län	2 482	739	99 093	-	586	102 901
Gävleborgs län	4 572	201	143 476	1 102	117	149 468
Västernorrlands län	17 249	152	259 013	60 247	63	336 724
Jämtlands län	637	45	1 342	-	504	2 527
Västerbottens län	3 176	600	35 772	70 988	626	111 163
Norrbottens län	2 230	74	209 578	13 630	4	225 517
Totalt²	114 177	13 343	1 545 959	550 233	38 143	2 261 857

¹ Exklusive kärnkraftverkens vattenuttag.

² Värdena i tabellen är avrundade vilket innebär att totalsiffran kan avvika något från summan av kategoriernas siffror.

Uppgifter

29. Hur stor var industrins vattenanvändning i Västernorrlands län jämfört med i Uppsala län?

- A Fem gånger så stor
- B Sex gånger så stor
- C Sju gånger så stor
- D Åtta gånger så stor

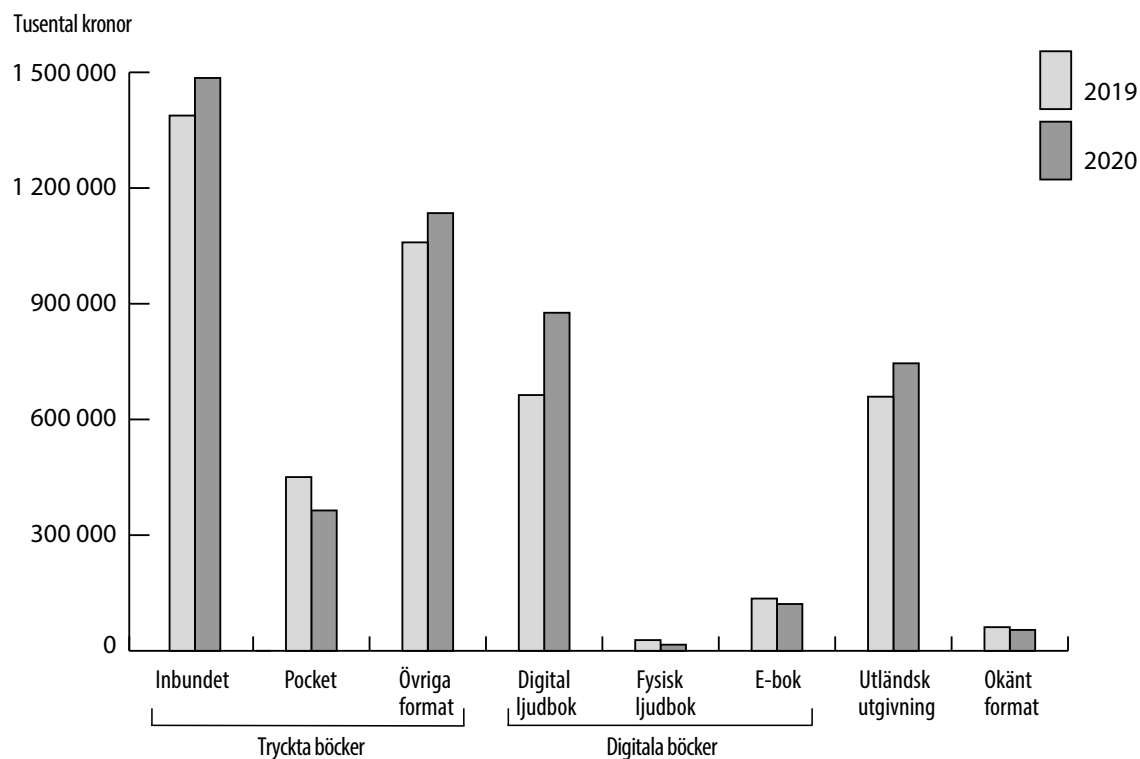
30. Hur mycket vatten från enskilda vattentäkter använde industrin i Skåne län?

- A 61 miljoner m³
- B 77 miljoner m³
- C 101 miljoner m³
- D 118 miljoner m³

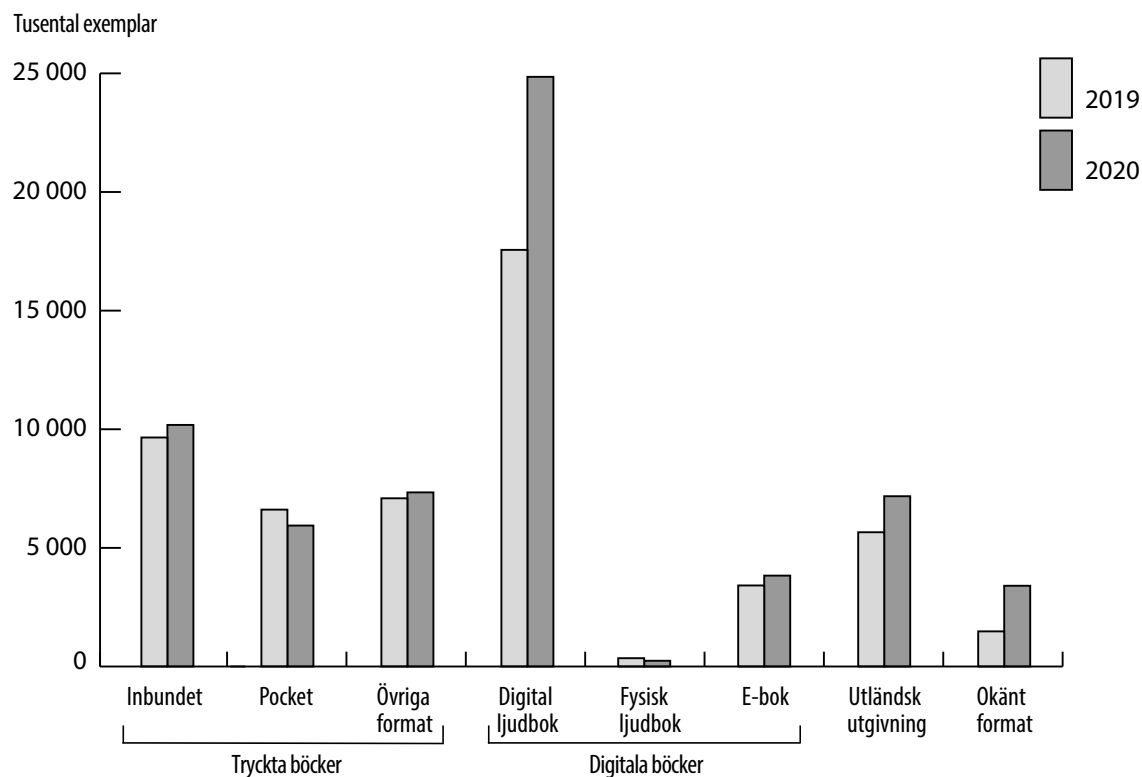
31. Vilket av följande motsvarade 1/8 av den svenska industrins totala vattenanvändning?

- A Användningen av havsvatten i Västra Götalands län
- B Användningen av ytvatten i Gävleborgs län
- C Användningen av havsvatten i Västerbottens län
- D Användningen av ytvatten i Norrbottens län

Bokförsäljning

Bokförsäljningen i kronor i Sverige 2019 och 2020, uppdelad efter format. Tusental kronor.

Bokförsäljningen i antal sålda exemplar¹ i Sverige 2019 och 2020, uppdelad efter format. Tusental exemplar.

¹ Digitala ljudböcker och e-böcker säljs ofta via digitala abonnemangstjänster. För dessa format räknas en lyssnad eller läst bok som ett sålt exemplar.

Uppgifter

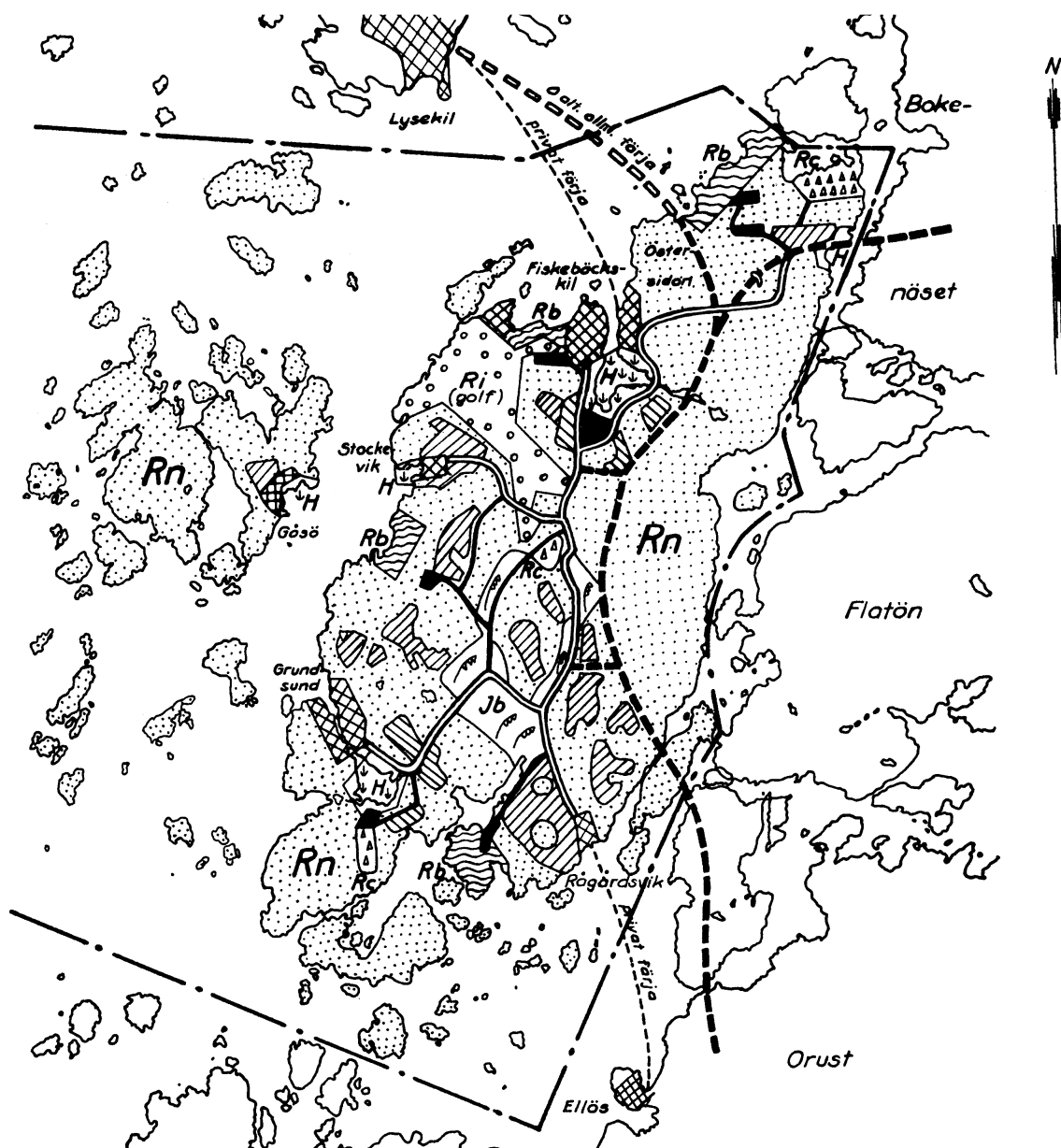
- 32. Studera försäljningen i kronor av tryckta böcker 2020. Hur stor andel av denna försäljning utgjordes av formatet inbundet?**
- A En tredjedel
 - B Två femtedelar
 - C Hälften
 - D Två tredjedelar
- 33. Vilket var det genomsnittliga priset på en pocketbok år 2019?**
- A 45 kronor
 - B 65 kronor
 - C 80 kronor
 - D 100 kronor
- 34. Hur stor var den procentuella ökningen av antalet sålda digitala ljudböcker från 2019 till 2020?**
- A 25 procent
 - B 30 procent
 - C 35 procent
 - D 40 procent

Generalplan för Skaftölandet

Teckenförklaring:

	nuvarande tätorter		allmän väg
	område för bostadsändamål, helårsbebyggelse		enskild väg
	område för bostadsändamål, fritidsbebyggelse		planerad genomfartsled med anslutningar
	område för jordbruksändamål (Jb)		gräns för generalplanen
	område ej avsett att bebyggas; naturreservat (Rn)		
	område för sport och idrott (Ri)		
	område för allmänt friluftsbad (Rb)		
	område för camping (Rc)		
	område för småbåtshamn (H)		
	område för parkeringsändamål		

0 1 2 3 4 5 km

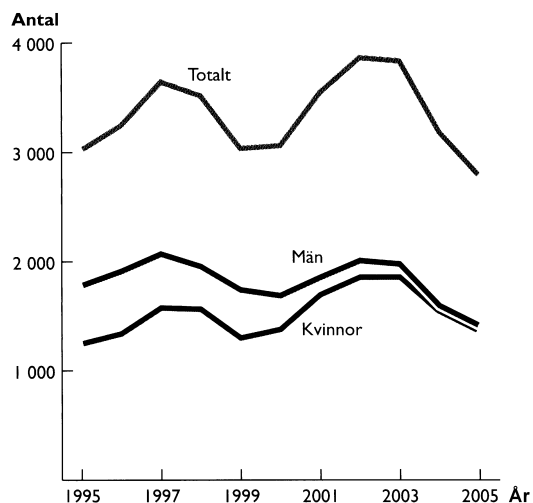

1964 års förslag till generalplan (översiktsplan) för Skaftölandet vid Bohusläns kust.

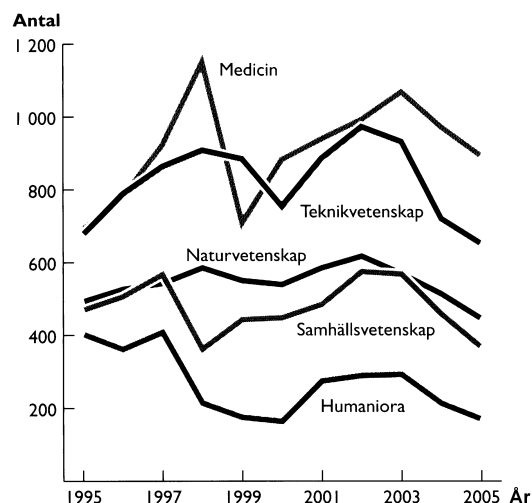
Uppgifter

35. Följ den allmänna vägen från Rågårdsvik fram till trevägskorsningen där det finns ett område för jordbruksändamål. Välj vägen som går västerut och följ allmän väg tills den tar slut. **Vad av följande visar kartan där allmän väg slutar?**
- A Nuvarande tätort
 - B Område för bostadsändamål, helårsbebyggelse
 - C Område för bostadsändamål, fritidsbebyggelse
 - D Område för camping
36. **Vad ligger 3 km rakt söderut från tätorten Lysekils sydligaste spets?**
- A Område för bostadsändamål, fritidsbebyggelse
 - B Område ej avsett att bebyggas; naturreservat
 - C Område för sport och idrott
 - D Område för allmänt friluftsbad
37. Dela Skaftölandet i en nordlig och en sydlig del med hjälp av en öst–västlig linje i höjd med Stockeviks småbåtshamn. **Hur många områden för allmänt friluftsbad finns då på Skaftölandets södra del?**
- A 1
 - B 2
 - C 3
 - D 4

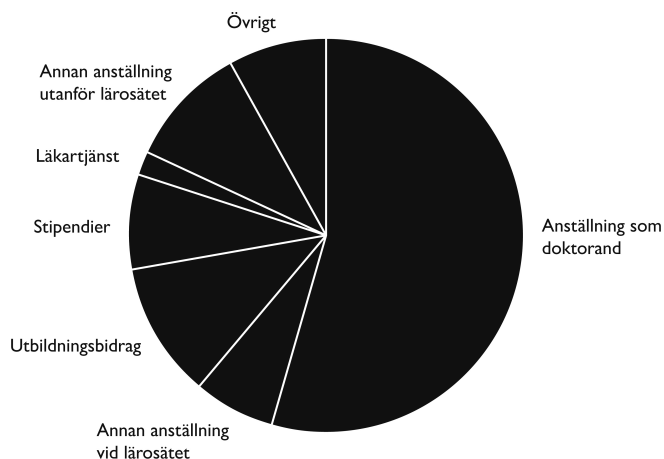
Forskarstuderande i Sverige

Det totala antalet nybörjare i forskarutbildning 1995–2005 samt därav män respektive kvinnor.

Antalet nybörjare i forskarutbildning inom de fem största ämnesområdena 1995–2005.

Det totala antalet forskarstuderande 2005 procentuellt fördelat på försörjningssätt. Antal: 18 600.

Uppgifter

38. Hur många av de forskarstuderande 2005 försörjde sig på utbildningsbidrag, stipendier eller läkartjänst?
- A 2 000
 - B 4 000
 - C 5 500
 - D 6 500
39. Hur stor andel av det totala antalet forskarstuderande 2005 var nybörjare i forskarutbildning?
- A 5 procent
 - B 15 procent
 - C 25 procent
 - D 35 procent
40. Studera perioden 2000–2005 med avseende på förändringarna av antalet nybörjare i forskarutbildning inom de olika ämnesområdena. **Inom vilket ämnesområde noterades störst förändring från ett år till nästa, i antal räknat?**
- A Humaniora
 - B Medicin
 - C Naturvetenskap
 - D Teknikvetenskap

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

2026-10-18

Högskoleprovet

Provpass 2

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. konstitution

- A riktning
- B erfarenhet
- C uppbyggnad
- D motstånd
- E föreställning

2. givmild

- A generös
- B vänlig
- C belåten
- D fredlig
- E omtänksam

3. få något om bakfoten

- A glömma något
- B förhindra något
- C irritera sig på något
- D missuppfatta något
- E bli försenad av något

4. ordinär

- A verksam
- B allsidig
- C medelmåttig
- D lydig
- E populär

5. skavanker

- A klagomål
- B obehag
- C småsaker
- D brister
- E oklarheter

6. underfundig

- A försiktig
- B strulig
- C stillsam
- D sällsynt
- E finurlig

7. morän

- A dalgång
- B ismassa
- C liten sjö
- D fjällbäck
- E jordart

8. kassera

- A strunta i
- B packa ner
- C ta ur bruk
- D samla ihop
- E ta tillvara

9. asketism

- A blygsamhet
- B avhållsamhet
- C noggrannhet
- D finkänslighet
- E medmänsklighet

10. på pin kiv

- A i hemlighet
- B överdrivet exakt
- C utan förvarning
- D helt hänsynslöst
- E bara för att retas

Höst

OM HÖSTEN

Nu är det höst och de gyllene fåglarna
flyga alla hem över djupblå vatten;
på stranden sitter jag och stirrar i det granna glittret
och avskedet susar genom grenarna.
Avskedet är stort, skilsmässan förestående,
men återseendet är visst.
Därför blir sömnen lätt när jag somnar med armen under huvudet.
Jag känner en moders andedräkt på mina ögon
och en moders mun mot mitt hjärta:
sov och slumra mitt barn, ty solen är borta.

EDITH SÖDERGRAN

LERAN

Varje höst upprepas samma sak ute på ängarna. Leran har väntat på det, längtat under snön, i vårregnet och i sommartorkan. Så här vill leran ha det. Så har det varit sen den dagen den första hösten då leran vaknade ur sjön. Den första hösten i ljuset, i luften och vinden. Den första hösten då några seglare hade stannat för gott och långsamt vandrade fram över slätten. De satte lätta märken i lerans tunna skal. Sen kom de snabba vilda hästarna i dånande flykt över slätten. Bara på ett kort besök kom de. Först med de tunga lugna hovarna och de bofasta med sina mödosamma rörelser var allt som det skulle vara. Leran andades och levde med människorna och de tama djuren. Den längtade efter vårens steg, sommarens och höstens. Den bästa tiden var hösten, plöjningens tid. Leran njuter av hovarnas tunga slag, regelbundet fördelade. Stämplor av tillhörighet och förtroende.

MARGARETA EKARV

Uppgifter

11. Vad av följande sammanfattar bäst vad texten "Leran" handlar om?

- A Hösten som tar farväl och sörjs av leran.
- B Lerans förhållande till dem som brukar den.
- C Lerans längtan efter nästa årstid.
- D Människans och djurens relation till leran.

12. Vilket tema har de båda texterna gemensamt?

- A Det fridfulla avskedet.
- B Det ofrånkomliga vemodet.
- C De flyktiga skeendenas ovisshet.
- D Den cykliska upprepningens trygghet.

Den svenska modellen

Sverige och den svenska erfarenheten är ett framträdande tema i den samhällsvetenskapliga litteraturen, även den internationella. Sverige är alldeles uppenbart mer intressant än andra halvstora europeiska stater och har varit det länge. Intresset började med den svenska medelväg som trampades upp i trettioalets sociala och politiska oreda. Det fortsatte med det osedvanligt långa maktinnehav som svensk socialdemokrati fick och hur det konsoliderades med partiöverskridande överenskommelser. Den svenska modellen, som den kom att kallas, med centrala förhandlingar och arbetsfred, var ytterligare en bidragande faktor. Hur kunde världens starkaste fackföreningar samverka så smidigt med det mest maktkoncentrerade näringslivet i världen? Velfärdsstaten – det andra benet i den svenska modellen – var ytterligare något som fångade uppmärksamheten, med sitt ambitiösa och allt bredare program för jämställdhet, barnomsorg, skola och en rad andra insatsområden. Litteraturen fick en ny skjuts framåt av 1970-talets fördjupade experiment med löntagarinflytande och arbetsplatsdemokrati, kontroversiella i riket men föremål för beundran utomlands.

De stora skiftena i det svenska samhällsbygget under 1980-talet – som kulminerade med EU-inträdet 1994 – gjorde väl att entusiasmen svalnade något. Sverige blev ett land i mängden snarare än en särpräglad modell, men landet finns ändå kvar som ett slags symbol för en samhällsmodell präglad av rättvisa, sammanhållning och praktiska kompromisser. Sedan finns det en mängd andra studier, som uppmärksammar Sverige antingen som en särskilt toxisk variant av en europeisk sjuka bestående av skattekilrar och regleringar eller som ett slags europeiskt Silicon Valley, fullt av riskvilligt kapital och innovatörer. Sverige lämpar sig onekligen för projektioner av många olika kulörer.

Ofta ses Sverige som en sorts lycksalighetens halvö – för att tala med den kanske allra mest ryktbara svenska samhällsforskaren, Göran Therborn. Ända sedan 1960-talet har han satt de svenska samhällsförhållandena under granskning, med en kritisk, historiskt informerad blick för de breda sociala, ekonomiska och politiska dragen. Efter hand har han blivit allt mer av en utpräglad vänstersocialdemokratisk debattör och pekat på möjligheterna att förnya socialdemokratin genom breda allianser som skjuter in sig på orättvisor och klasskillnader.

Ett huvudspår i Therborns arbeten under denna långa tid har varit att se Sverige som en särskild samhällsform, i vilken storkapital och organiserad arbetarrörelse bildat en instabil men likväl ganska lyckosam kombination över lång tid. Genom den har tillväxt, sysselsättning och om-

fördelning kunnat förenas med hjälp av sinnrika politiska kompromisser och uthålliga institutionella arrangemang.

I en nyutkommen bok, *Klass, allianser och välfärdsstat – analys och teori i arbete 1967–2021*, får fans av Therborns både analytiska och debatterande penna sitt lystmäte. Förlaget Arkiv har samlat ett antal bidrag från dessa sju decennier, med utblick i världen, in i arbetarrörelsens rum, med ett öga för spänningar och motsättningar i det reformistiska projekt som heter Sverige. Bidragen i denna bok är av rätt varierande slag. Det viktigaste är den magistrala uppsatsen "Socialdemokratin träder fram" som skrevs i början av 1980-talet, mot slutet av det långa socialdemokratiska maktinnehavet. Den frilägger hur stora och djupa skiften i samhällsliv fått fäste i politiken, via kompromisser och statsbyggande. Tillsammans med några andra arbeten från samma tid tecknas det som i efterhand framstår som socialdemokratins krön. Ett annat knippe artiklar, skrivna mot slutet av samma decennium, andas osäkerhet. Partiet firade sitt 100-årsjubileum 1989, men kunde det verkligen behålla sitt grepp om samhällsutvecklingen på sikt? Therborns ton i dessa bidrag är ändå försiktigt och försonande positiv – socialdemokratin är skicklig på att fånga möjligheter och skapa breda allianser.

Senare bidrag pekar allt mer på irrvägar och återvändsgränder och den återkommande oförmågan att formulera ett budskap i tiden och i linje med omdaningar i det svenska samhället. Här ställs också frågan hur långt högerut socialdemokratin tål att röra sig. Therborn konstaterar att den svenska socialdemokratin är mer uthållig som organisation än exempelvis den franska, som mer eller mindre upplöst. Samtidigt framhåller han att den politiska radikalismen är mycket mer framträdande och lättare att mobilisera i Frankrike än i Sverige. Starkare parti, men svagare socialdemokrati, med andra ord.

De senare artiklarna är mörkare, präglade av de senaste decenniernas gradvisa förskjutning av det politiska landskapet i Sverige. Den försiktiga optimismen avtog i och med socialdemokratins högergirar under krisens 1990-tal, det långa borgerliga maktinnehavet efter det och de instabila alliansernas tid efter 2014. Vad vill Socialdemokraterna? Therborn har litet mindre att säga om hur framtidens allianser kan komma att utvecklas och hur socialdemokratin kan träda fram ånyo. Här är han naturligtvis inte ensam. Socialdemokratin är en viktig mittpunkt i svensk politik och kommer att ligga kvar någonstans kring 30 procent av valmanskåren inom överskådlig tid, men hur kan det omvandlas till en maktposition? I en storkoalition med det andra maktbärande partiet? Pandemin och Rysslands krig mot Ukraina har ritat

om det politiska landskapet igen – tillfälligt eller permanent återstår att se – och allt fler uppgörelser görs mellan socialdemokrater och moderater. Mellan dem finns många beröringspunkter men också avgrunds djupa skillnader, och en svensk storkoalition som den i Tyskland verkar osannolik.

En viktig och underförstådd beståndsdel i det socialdemokratiska undret har handlat om kopplingen mellan politik och förvaltning, men den kopplingen har med tiden blivit allt otydligare. Staten, regionerna och kommunerna är i dag sammankopplade i komplexa framförhandlade uppgörelser om stort och smått, som binder upp alla parter utan att ge något riktigt ideologiskt svängrum. De löser uppkomna konflikter och problem, men de politiska visionerna är svåra att få syn på och

arbetet utförs på långt avstånd från folkväldet. I ett sådant läge framstår en röst på socialdemokratin – eller en hemvist i arbetarrörelsen mer allmänt – som vag och ointressant, vilket öppnar för populistiska krafter; ett maktparti utan social förankring har svårt att få genomslag. Socialdemokratin är samtidigt en ofrånkomlig del av allt som ska göras politiskt i Sverige, men den politiska spelplanen är rörigare. Och så lär det förbli. Vi kommer antagligen aldrig att se en motsvarighet till socialdemokratin statsbärande och socialt förankrade roll i Sverige under 1900-talet. För den som vill förstå dess *ups and downs* finns ingen bättre följeslagare än Göran Therborn.

MATS BENNER

Uppgifter

13. Vad beskriver recensenten i textens två inledande stycken?

- A Det svenska samhällets speciella ställning som studieobjekt.
- B Den svenska politikens rötter i en europeisk idétradition.
- C Den svenska modellens betydelse för svenskar-
nas självbild.
- D Den svenska socialdemokratin rörelse från uto-
piskt teoribygge till kompromissinriktad praktik.

14. Vad är ett återkommande tema i Göran Therborns texter, enligt recensenten?

- A Det unika samarbetet mellan arbetarrörelsen
och näringslivet i Sverige.
- B Det kulturella och ekonomiska utgångsläge som
möjliggjorde den svenska välfärdsstatens fram-
växt.
- C Det stora internationella intresse som den svenska
välfärdsstaten har väckt genom åren.
- D Den relativt stora enighet som har funnits mellan
olika politiska partier i Sverige.

15. "Starkare parti, men svagare socialdemokrati", skriver recensenten när han jämför socialdemokratin i Frankrike och Sverige. Vad vill han säga med det?

- A Att det franska partiet är förhållandevis stort,
men ideologiskt svagt.
- B Att det franska partiet är organisatoriskt stabilt,
men mindre än förut.
- C Att det svenska partiet är förhållandevis stort,
men ideologiskt svagt.
- D Att det svenska partiet är organisatoriskt stabilt,
men mindre än förut.

16. Vilket påstående om det socialdemokratiska partiet sammanfattar bäst den utveckling som beskrivs i recensionen?

- A Partiet har motvilligt tvingats att överge den
svenska modellen.
- B Partiet måste i allt större utsträckning söka stöd
från nya väljargrupper.
- C Partiet kommer med tiden sannolikt att återgå
till sin gamla politik.
- D Partiet har fått allt svårare att påverka det svenska
samhällets utveckling.

Utomjordiskt liv

Med sina tjocka skorpor av is, under vilka hav av flytande vatten döljer sig, räknas Jupiters och Saturnus månar Europa och Enceladus till de platser i solsystemet som har potential att hysa utomjordiskt liv. Men att utforska dessa månar är inte så enkelt som man skulle kunna tro, åtminstone inte om man vill undvika att kontaminera miljöerna, och det är framför allt två aspekter av detta som måste tas med i beräkningen.

Den första går ut på att inte utlösa falska alarm. Om man så småningom skickar ut sonder med kapacitet att upptäcka utomjordiskt liv, och liv verkligen skulle upptäckas i någon av solsystemets potentiellt beboeliga världar, vore det högst frustrerande att då inse att dessa utomjordiska livsformer i själva verket bara härstammar från jordiska mikrober som oavsiktligt förts dit med landningssonder i ett tidigare skede.

Den andra aspekten är givetvis den etiska: Bör vi verkligen kontaminera utomjordiska ekosystem med våra mikroorganismer? De allra flesta skulle nog hålla med om att det inte vore att föredra. Därför är rymdforskarna väldigt noga med att försäkra sig om att observationssonderna efter avslutat uppdrag inte ska utgöra någon kontaminationsrisk. Exempelvis lät man sonden Galileo brinna upp i Jupiters atmosfär 2003. Nyligen gick Cassini samma öde till mötes hos Saturnus och detsamma väntar Jupitersonden Juno. Trots att sonderna före avfärd rengörs mycket grundligt med plasma, strålning och värme är det omöjligt att få en sond helt ren. Och även om rymdens vakuum, strålning och temperaturförhållanden eliminerar de flesta överlevande mikroorganismer, kommer en del sannolikt att överleva ända tills slutdestinationen har nåtts. Forskning som bedrivits på rymdstationen ISS har visat att vissa sporbildande bakterier kan förbli livskraftiga under åtminstone den tid det tar att åka till Mars.

När det gäller Mars finns en regel att ingen landningssond får bära med sig mer än 300 000 sporer, och för de platser på planeten där mikroorganismer skulle kunna livnära och föröka sig är antalet begränsat till 30.

I framtiden kommer det bli svårt att undvika kontaminering av andra platser i solsystemet, åtminstone om vi vill fortsätta utforska vårt kosmiska grannskap. Det enda sättet på vilket vi kan försäkra oss om att mikroorganismer från jorden inte sprids till andra månar och planeter vore nämligen att helt sluta skicka ut sonder.

Sannolikheten är dock stor att det redan finns mikrober från jorden på Mars och Marsmikrober på jorden. Skälet till detta går under namnet *lithopanspermia*: överföring av levande organismer från en planet till en annan genom meteor- och asteroidnedslag. I de allra kraftigaste

nedslagen kan material från en planet slungas ut i rymden för att så småningom hamna på en annan himlakropp. Det är alltså inte uteslutet att levande organismer från jorden hamnat på Jupiters och Saturnus isiga månar långt innan vi ens började skicka ut sonder i solsystemet.

Genom att studera uråldriga klippor i Kanada har ett japanskt forskarlag lett av Takayuki Tashiro vid Tokyos universitet funnit kemiska spår av mikroorganismer som indikerar att det redan för 3,95 miljarder år sedan kan ha funnits liv på jorden. Det förekommer en hel del kontroverser kring upptäckten, men det finns också sådant som talar för den. För mellan 3,8 och 4,1 miljarder år sedan inträffade till exempel det sena tunga bombardemanget, *Late heavy bombardment*, som tros ha orsakats av planetarisk migration, det vill säga att planeterna i ett ungt solsystem flyttar sig för att senare hamna i stabil resonans i förhållande till varandra och till värdstjärnan. I detta fall lär i synnerhet gasjättarna Jupiter och Saturnus ha spelat en stor roll genom att deras gravitation under förflyttningen gjorde att asteroider, meteoriter, kometer och kanske till och med småplaneter kastades omkring och kolliderade med andra objekt.

På den tiden låg såväl Jupiter som Saturnus närmare solen, vilket kan innebära att Europa och Enceladus inte hade dagens tjocka djupfrysta ytor. Det kan alltså ha varit lättare för organismbärande asteroider och meteoriter att bryta igenom isen och plantera liv på månarna. Men det finns givetvis ingenting som bevisar att livet i solsystemet uppstod på jorden först, utan sannolikheten är minst lika stor att livet på jorden ursprungligen fördes hit från någon annan plats i solsystemet. För några år sedan gjordes upptäckten att större kollisioner, exempelvis mellan en planet och en komet, kan ge upphov till spontanbildning av vissa typer av aminosyror som är nödvändiga för bildande av proteinkedjor. Då allt liv vi känner till är proteinbaserat ska vi inte underskatta betydelsen av kollisioner i det unga solsystemet. Dessutom kan det finnas livsformer som existerar på andra premisser än de som gör sig gällande på jorden, och i det fallet är Saturnus måne Titan särskilt intressant.

Titan är solsystemets största måne, tillika den enda måne som har en atmosfär. Med sina höga halter av kväve har den stora likheter med jordens atmosfär, så som den tedde sig för ungefär 4 miljarder år sedan. Titan är egentligen för liten för att kunna bibehålla en tjock atmosfär, men tack vare temperaturen på runt -180°C saktas molekylernas hastighet ner så att de stannar kvar, Titans låga gravitation till trots. Under Titans grumliga atmosfär döljer sig sjöar, hav och floder av flytande metan, och det har länge spekulerats i huruvida det kan vara möjligt

för kolvätebaserade mikroorganismer att leva där. Ett forskarteam vid Cornelluniversitetet i USA upptäckte nyligen förekomsten av akrylnitril, även kallat vinylcyanid, i Titans atmosfär. Molekylerna bildas högt uppe i atmosfären och faller sedan ner i form av regn eller snö. Det speciella med akrylnitril är att molekylen har en hypotetisk förmåga att bilda cellliknande membran, och upptäckten väcker frågan om det är möjligt för liv att uppstå i Titans kolvätehav. Ingen annanstans i solsystemet hittar vi flytande kolväten, så när det gäller Titan har vi ingenting att jämföra med; om liv skulle uppstå, eller redan har uppstått, på Saturnusmånen skulle det som sagt röra sig om liv anpassat till kolväten snarare än till vatten, och vi skulle alltså ställas inför en för oss helt ny form av biologi.

Forskarna använde sig av datorsimuleringar för att avgöra om molekylen har förmåga att spontant bilda de membranstrukturer som kallas för azotosomer. Vidare fann gruppen att det är i Titans hav som sannolikheten är

som störst att sådana membran ska bildas. Ännu har dock ingen utfört ett faktiskt laboratorieexperiment, vilket är nödvändigt för att bevisa att akrylnitril faktiskt kan bilda membran, och detta beror på att det är svårt att arbeta med kryogent metan och giftig cyanid. När det gäller att simulera exakt vad som är möjligt på Titan är vi på jorden något begränsade, men om det skulle visa sig att akrylnitril verkligen kan bilda membran kanske vi har upptäckten av exotiska livsformer att se fram emot. Bara i sjön Ligeia Mare finns tillräckligt med akrylnitril för att motsvara 36 miljarder jättebläckfiskar. De mätningar som vi idag har tillgång till kommer från sonden Cassini. Tyvärr kommer vi inte att kunna få reda på så mycket mer förrän vi återvänder till Saturnus grannskap.

Vi kan studera Europa och Enceladus för att kanske finna liv som liknar det som finns på jorden, men beträffande Titan är det något helt annat vi bör förvänta oss.

KATJA LINDBLOM

Uppgifter

17. Vilken av följande händelser lyfter texten fram som ett möjligt upphov till livet på jorden?

- A Kemiska reaktioner i jordens urberg.
- B Kollisioner mellan himlakroppar.
- C Isbildning på månar.
- D Molekylära reaktioner mellan kolväten.

18. Vad gör de japanska forskarnas fynd särskilt intressanta, av texten att döma?

- A Att fynden uppvisar stora likheter med prover tagna på Mars.
- B Att fynden ger en förklaring till de största planeternas rörelser i solsystemet.
- C Att fynden antas härstamma från tiden för det sena tunga bombardemanget.
- D Att fynden gjorts på platser som har varit oförändrade under fyra miljarder år.

19. Vad framhåller texten om människans sökande efter utomjordiskt liv?

- A Att vi sannolikt får väldigt svårt att nå de platser där sådant liv kan finnas.
- B Att sådant liv antagligen finns på platser som vi inte föreställer oss i dag.
- C Att vi nu har kunskaper som gör att vi med stor säkerhet kan säga var sådant liv finns.
- D Att vi kanske inte ska utgå från att sådant liv ser ut som det liv vi känner till.

20. Vilket av följande påståenden om vårt solsystem överensstämmer bäst med vad texten som helhet förmedlar?

- A Det är mer troligt att livet uppstod på jorden än på någon annan plats i solsystemet.
- B Månar utgör den typ av himlakropp där förutsättningarna är störst för att liv ska uppstå.
- C Spår av liv finns troligtvis på fler platser än på jorden.
- D I vårt solsystem finns förmodligen enbart livsformer som bygger på proteinkedjor.

21. På fasadens fris finns en ____ med en meter höga bokstäver, till minne av påven Paulus V som var en av Peterskyrkans byggherrar.
- A inskription
 - B obelisk
 - C notation
 - D parafras
22. Ett brottsoffer har ofta rätt att kräva gärningspersonen på ekonomisk ersättning i form av skadestånd. Skadeståndet är en ____ för de skador som uppkommit och för den personliga ____ som brottet inneburit.
- A upprättelse – konsekvens
 - B försäkring – utsatthet
 - C kompensation – kränkning
 - D lindring – förlust
23. I många länder ses sexuell och ____ vård inte som livsnödvändig. I värsta fall är en viss typ av vård, som aborter, olaglig. Att den här vården är så ____ gör att den lätt ____ under en kris.
- A progressiv – negligerad – framhävs
 - B operativ – feldimensionerad – underskattas
 - C konstruktiv – oreglerad – överbelastas
 - D reproduktiv – politiserad – nedprioriteras
24. Konstnären Jens Fänge har ____ en hel del ____, både lokalt och internationellt, och man kan därför fråga sig varför denna separatutställning har dröjt så länge.
- A rönt – uppmärksamhet
 - B lyft – arvoden
 - C mött – motstånd
 - D väckt – frågetecken

25. Giftiga och svårnedbrytbara kemikalier som inte kan återvinnas förbränns i speciella ugnar vid höga temperaturer. De ämnen som inte kan oskadliggöras lämnas för ____.
- A deponering
 - B segregering
 - C kompostering
 - D refusering
26. Ett slags ____ till de betyg som används i dagens svenska skola är de vitsord om kristendoms kunskap, senare också om förmågan att läsa ____, som infördes i husförhörslängderna enligt 1686 års kyrkolag.
- A motsvarighet – meddelsamt
 - B föregångare – innantill
 - C efterspel – medgörligt
 - D undantag – bokstavligen
27. Bostadsrättsföreningens styrelse har beslutat att den som ____ med att placera sopor på otillåtna platser kan debiteras för bortforslingen.
- A påvisas
 - B ertappas
 - C utpekas
 - D synliggörs
28. I Gogols pjäs *Revisorn* blir en man som är på genomresa i en mindre landsortsstad ____ för den på orten väntade och fruktade revisorn, statens kontrollant. Byborna gör sitt yttersta för att ____ mannen, vilket den i själva verket utfattige "bedragaren" gärna går med på. Elegant avslöjar Gogol vår benägenhet att ____ för överheten.
- A avslöjad – undvika – hymla
 - B misstänkt – utnyttja – låtsas
 - C tagen – behaga – krypa
 - D gömd – förändra – enas

29. Under Donald Trumps första presidentperiod 2016–2020 hade USA på område efter område ____ sig från FN och det internationella samarbetet.
- A hävdat
 - B fjärrmat
 - C returnerat
 - D delegerat
30. Förväntningarna på ett genombrott i forskningen om föryngring av kroppens celler drivs upp av de positiva resultat som redovisats i studier på olika djurarter. Dessa resultat bidrar också till att rika investerare har blivit mer ____ att satsa pengar på sådan forskning, ____ att det kan vara ett effektivt sätt att förlänga det egna livet.
- A trugade – förtrogna med
 - B hugade – förvissade om
 - C vågade – försonade med
 - D danade – förteguna om

New Words

Lexicographers, the experts who write gold-standard definitions, cannot meet demand in an era when words travel by fiber-optic cable and not just by mouth or mail. A new word is more likely to take off and spread now than in the past because it's easier for it to move. Yet writing definitions remains a methodical exercise in observation and distillation. We have to wait for words to settle both in meaning and pronunciation.

So while dictionary makers may rightly wait years before giving a new word the full treatment, other experts are trying to give the reading public something reliable in the meantime by finding a compromise between authority and speed. "A really good definition is a beautiful thing," says one internet-age lexicographer. "I also believe that something is always better than nothing."

Question

- 31. What is a general problem for lexicographers these days?**
- A There is often a conflict between pronunciation and meaning in new words.
 - B They find it hard to keep up with the constant inflow of new words.
 - C The internet has decreased the traditional demand for clear definitions.
 - D Many new words are not around long enough for meanings to become fixed.

Female Careers

Measures to increase the number of women in careers related to math and science typically center on the barriers, biases and stereotypes that discourage them – a so-called prevention focus. The obstacles can be formidable, but emphasizing only the negatives can be demoralizing. By contrast, research in social cognition reveals that focusing on the benefits of a career can counteract a well-known effect of bias: the psychological phenomenon of stereotype threat. Even brief reminders of a commonly held stereotype – in this case, the idea that women are inherently less talented in math and science – can actually degrade performance.

Question

- 32. What is the main argument here?**
- A Male stereotyping of female abilities should not be taken too seriously.
 - B Too much attention to beneficial career factors may ultimately defeat its own purpose.
 - C A consistent prevention focus may minimize the risk of stereotype threat.
 - D Positive ideas about a future career help women overcome prejudice.

Tea and the British Empire

A review of A Thirst for Empire: How Tea Shaped the Modern World *by Erika Rappaport and* Tea and Empire: James Taylor in Victorian Ceylon *by Angela McCarthy and Tom Devine.*

When Samuel Pepys sampled his first cup of tea in 1660 the 'China drink' was an expensive novelty, promoted mainly for its medicinal qualities. At the time of the Restoration, the British imbibed ten times as much coffee as tea. By 1730 that position had reversed and the great British love affair with tea had begun.

Over the next 200 years, tea would become inextricably bound up with British national identity. As collectively the British tipped more and more tea down their throats, the 'cuppa' would come to symbolise temperance, domesticity, purity and industriousness. Tea got them up in the morning, kept them going through the working day, took pride of place on the dinner table and helped win two world wars. When George Orwell defined Englishness in 1941, he pinpointed the football match, the pub and a 'nice cup of tea'.

Yet, this homely notion of tea as patriotic and wholesome was carefully manipulated in order to promote the agenda of the British Empire. As Erika Rappaport explains in her wide-ranging study, tea was both the product and the tool of Empire.

Britain came relatively late to the tea party. The Dutch, French and Portuguese first developed a taste for tea from China in the 1600s and introduced it to their British trading rivals. The British thirst for Chinese tea grew throughout the 18th century, though it was not universally adored. The philanthropist Jonas Hanway branded tea an 'idle custom' and 'absurd expense' in a 400-page attack in 1756, while in 1822 William Cobbett called it 'a destroyer of health'. However, the temperance movement shrewdly adopted tea as a healthy alternative to alcohol and won thousands to their cause at mass 'tea parties', held in halls and factories from the 1820s.

As the national tea habit grew – along with the introduction of the social ritual of afternoon tea – fears increased that Britain was too reliant on China. Thus, the discovery in the 1820s of tea growing wild in Assam in British-controlled India was met with euphoria in government circles.

Over the next 70 years, political and commercial interests combined in cultivating tea throughout southern India, while simultaneously promoting a British appetite for Indian tea through a sophisticated marketing campaign.

This conversion was not easy since, initially, British tastes found Indian tea too bitter and strong. Tea manufacturers, therefore, blended tea from India – and later Ceylon – with the familiar Chinese leaf to educate British palates. At the same time, advertisers denigrated Chinese tea as unhealthy, while promoting 'Empire tea' as purer, cleaner and more patriotic to boot. Even so, it was not until 1887 that imports of Ceylon and Indian tea overtook those from China.

British tea addiction declined from the 1960s, as coffee drinking rose – despite valiant efforts to promote tea as 'cool' with campaigns such as 'Join the Tea Set'. Today, Britain is only the third biggest tea-drinking nation in the world after Turkey and Ireland.

Rappaport's book provides a sweeping survey of the British Empire's complicated relationship with tea, while exposing its abuses in exploiting lands and people in pursuit of the tea leaf. A big chunk of a book, with over 100 pages of footnotes, it needs a good few cups of tea to consume.

By contrast, McCarthy and Devine's book focuses on one particular player in the tea story. Today, James Taylor is largely unknown in his native Scotland, but in Sri Lanka he is revered as the 'father of Ceylon tea'. Having left his native land as a teenager, never to return, Taylor introduced tea to Ceylon (as Sri Lanka was then known) in the 1860s and was almost single-handedly responsible for its success. Yet, he died – possibly by his own hand – in disgrace. A troubled and controversial character, who fathered several children with native women, Taylor's life can be seen as symbolic of tea's bitter-sweet tale.

WENDY MOORE, HISTORY TODAY

Questions

33. What can be concluded early on concerning the British and tea?

- A Coffee was more popular than tea throughout the 17th century.
- B From the start, the British were immediately obsessed with tea.
- C Until the 1800s, tea was mainly used for its curative properties.
- D Coffee was much more expensive than tea in the 1600s.

34. How was tea drinking viewed by the 19th-century British authorities?

- A As an unnecessary luxury that should preferably be avoided.
- B As a practice that should be reserved for the upper classes.
- C As a useful instrument for developing state interests.
- D As an effective way to keep the lower classes satisfied.

35. What is said with regard to East Asian tea for most of the 19th century?

- A Although very expensive, Ceylon tea was more popular than both Indian and Chinese tea.
- B Despite being discredited, Chinese tea was the most popular variety.
- C Chinese tea generally proved to be less healthy than Indian tea.
- D The finest and most popular tastes were created by mixing Chinese and Indian tea.

36. What is the reviewer's impression of Erika Rappaport's book?

- A It accounts for the topic in great depth.
- B It should have been organized in a different way.
- C It should be a perfect read for lazy afternoons.
- D It exaggerates the role of Britain in the history of tea.

37. What is implied about McCarthy & Devine's book?

- A It is much too narrow in its treatment of the subject.
- B It has a more solid factual foundation than Rappaport's book.
- C It is difficult to follow without sufficient background knowledge.
- D It has a completely different approach than Rappaport's account.

Carnivores and Herbivores

Try telling raccoons that barking dogs don't bite. The fear of large carnivores, such as dogs, can have a knock-on effect throughout an ecosystem. Predators don't control populations of their prey just by killing them. They also paint what is termed a landscape of fear, inhibiting prey from feeding and turning parts of their habitat into no-go zones. Now it appears that this has far-reaching effects throughout the food web. To understand how the presence of large carnivores keeps herbivores and smaller predators in check and so protects biodiversity is critical, says researcher Justin Suraci. "We've succeeded in wiping out large carnivores in most of the globe, and we're only now beginning to understand the ecological consequences," he says.

Question

38. What is implied here?

- A The spread of herbivores and small predators is a potential threat to ecological systems.
- B Hunting dogs pose a greater threat to nature than generally acknowledged.
- C More effort is needed to protect herbivores and small predators from extinction.
- D Protecting small rather than large predators would be ecologically more sound.

Risky Particles

New research has connected air pollution nanoparticles to brain cancer for the first time. The ultra-fine particles (UFPs) are produced by fuel burning, particularly in diesel vehicles, and higher exposures significantly increase people's chances of getting the deadly cancer. Previous work has shown that nanoparticles can get into the brain and that they can carry carcinogenic chemicals. Scientists have calculated that an increase in pollution exposure roughly equivalent to moving from a quiet street to a busy one leads to one extra case of brain cancer for every 100,000 people exposed.

Question

39. Which headline most adequately reflects the news value of this text?

- A Nanoparticles Proved to Contain Dangerous Substances
- B Airborne UFPs at Risk to Enter the Human Body
- C Traffic-related Nanoparticles Linked to Fatal Disease
- D UFPs Blamed as Cause of Harmful Pollution

On Camera

Research has shown that we tend to be more cooperative and generous when we suspect someone is watching. But adjusting our behavior in the presence of cameras to project an image aligned with presumed social norms can have a downside in the form of a cooling effect on public discourse: when people think they're being watched, they may behave, consciously or not, in ways that comply with what they presume governmental or other observers want. Incidentally, that doesn't mean we trust the watchers. A recent Gallup poll found that only 12 percent of Americans have "a lot of trust" that the government will keep their personal information secure; for example, we trust banks three times as much.

Question

40. What is the main point here?

- A Letting people know they are being watched is an efficient way to promote good behavior.
- B Present-day public behavior is becoming increasingly problematic from the point of view of morality.
- C Surveillance may lead to self-censorship as far as opinions and behavior are concerned.
- D Governments are nowadays seen as more reliable by the public than most monetary institutions.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

2026-10-18

Högskoleprovet

Provpass 4

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Kvantitativ del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är XYZ (matematisk problemlösning), KVA (kvantitativa jämförelser), NOG (kvantitativa resonemang) och DTK (diagram, tabeller och kartor). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
XYZ	12	1–12	12 minuter
KVA	10	13–22	10 minuter
NOG	6	23–28	10 minuter
DTK	12	29–40	23 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. Vilket svarsalternativ är lika med $\frac{1}{5} + \frac{3}{25} + \frac{9}{50}$?

A $\frac{11}{50}$

B $\frac{13}{50}$

C $\frac{25}{80}$

D $\frac{1}{2}$

2. Medelvärde av de tre talen 3, 5 och x är 7.
Medelvärde av de två talen 4 och y är 9.
Vad är medelvärdet av x och y?

A 8

B 11,5

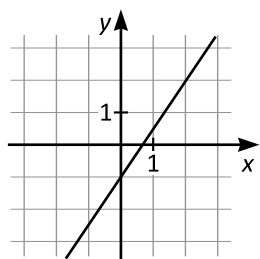
C 13

D 13,5

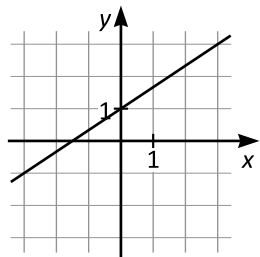
3. Ekvationerna för linjerna i svarsalternativen kan skrivas på formen $y = kx + m$.

För vilken av linjerna gäller att $k = \frac{2}{3}$?

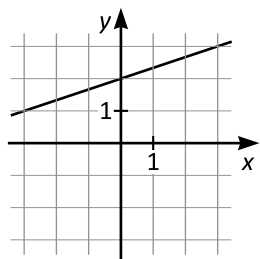
A

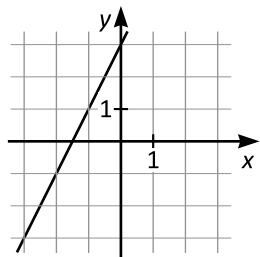
B

C

D

4. $\frac{4}{x} = \frac{2}{x+1}$

Vad är x ?

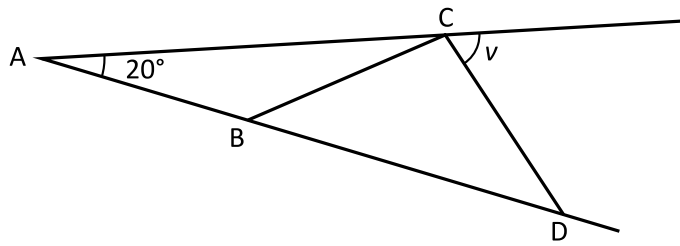
A -2

B $-\frac{1}{2}$

C $\frac{1}{3}$

D 1

5. $AB = BC = CD$
Hur stor är vinkeln v ?

- A 50°
B 55°
C 60°
D 65°
6. För funktionen f gäller att

$$f(x) = 2x + 4 \text{ för } x \leq 2$$

$$f(x) = 2x - 1 \text{ för } x > 2$$

Vad är $f(0)$?

- A -2
B -1
C 3
D 4

7. Summan av tre på varandra följande heltal är x . Vad är ett möjligt värde på x ?

- A 54
- B 68
- C 71
- D 89

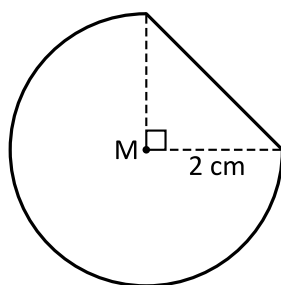
8. $5,3x - 4,9 = 6x$
Vad är x ?

- A -7
- B -0,7
- C 0,7
- D 7

9. Björn tillverkar en typ av smycken där 80 % av vikten utgörs av silver. 200 likadana smycken innehåller 4 hg silver. **Hur mycket väger varje smycke?**

A 1,6 g
B 2,0 g
C 2,5 g
D 3,2 g

10. Ett geometriskt objekt kan delas upp i en cirkelsektor med medelpunkten M och en rätvinklig triangel, som figuren visar. **Hur stor area har objektet?**

A $(3\pi + 2) \text{ cm}^2$
B $(3\pi + 4) \text{ cm}^2$
C $(4\pi + 2) \text{ cm}^2$
D $(4\pi + 4) \text{ cm}^2$

11. Vilket svarsalternativ är lika med 14 procent av 700?

A $\frac{700}{14}$

B $14 \cdot 7$

C $\frac{14 \cdot 7}{100}$

D $\frac{14}{700}$

12. x , y och z är olika heltal sådana att $xyz = 3$.
Vilket svarsalternativ kan inte vara värdet av xy ?

A -3

B -1

C 1

D 3

13. $0 < x < 1$

Kvantitet I: $1 - x$

Kvantitet II: $x - 1$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

14. *Kvantitet I:* Höjden i en rätvinklig triangel med arean 10 cm^2 och basen 5 cm

Kvantitet II: Höjden i en likbent triangel med arean 16 cm^2 och basen 8 cm

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

15. *Kvantitet I:* $\frac{1}{6} + \frac{1}{12}$

Kvantitet II: $\frac{1}{3} - \frac{1}{12}$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

16. Två bokhyllor står bredvid varandra i ett rum. Båda bokhyllorna innehåller romaner och diktsamlingar.
I den vänstra bokhyllan finns det 130 romaner, vilket är mer än hälften av det totala antalet böcker i den bokhyllan.
I den högra bokhyllan finns det 80 diktsamlingar, vilket är mer än hälften av det totala antalet böcker i den bokhyllan.

Kvantitet I: Det totala antalet böcker i den vänstra bokhyllan

Kvantitet II: Det totala antalet böcker i den högra bokhyllan

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

17. $x < 0$

Kvantitet I: $-7x$

Kvantitet II: $-6x$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

18. Denise ska göra fyra slumpmässiga kast med ett mynt. Hon ska fylla i en tabell där hon noterar för varje kast om utfallet blir krona eller klave.

Kvantitet I: Sannolikheten att tabellen blir:

Kast	Utfall
1	krona
2	krona
3	krona
4	krona

Kvantitet II: Sannolikheten att tabellen blir:

Kast	Utfall
1	krona
2	klave
3	krona
4	klave

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

19. En cirkel har omkretsen π^2 cm.

Kvantitet I: Cirkelns diameter

Kvantitet II: π cm

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

20. $L: y = kx + m$
 $k > 0$
 $m > 0$

Kvantitet I: x -koordinaten för den punkt där linjen L skär x -axeln

Kvantitet II: 0

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

21. $x < y$

Kvantitet I: x^2y

Kvantitet II: xy^2

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

22. Kvantitet I: $6^3 - 4^3$

Kvantitet II: $8 \cdot 19$

- A I är större än II
- B II är större än I
- C I är lika med II
- D informationen är otillräcklig

23. I det positiva tresiffriga heltalet x ingår siffrorna 1, 2 och 3 en gång var. **Vilket tal är x ?**

- (1) Hundratalssiffran i x är större än entalssiffran i x .
- (2) x är ett jämnt tal.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

24. I en burk finns det kulspetspennor. Ett antal av dem är svarta och de övriga är blå.
Hur många svarta kulspetspennor finns det i burken?

- (1) Sannolikheten är 0,4 att en slumpmässigt vald kulspetspenna i burken är blå.
- (2) Det finns ett udda antal kulspetspennor i burken. $\frac{3}{5}$ av kulspetspennorna i burken är svarta.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

25. $f(x) = kx - 2$

Vilket värde har k ?

(1) $f(3) - f(1) = 6$

(2) $f(3) + f(1) = 8$

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

26. Två bilar åker samma sträcka. Sträckan är 9 mil lång. Bil A startar klockan 17.00 och bil B startar klockan 17.05. Var och en av bilarna håller sin egen konstanta hastighet.
När kommer bil A fram?

- (1) Bil B kommer ikapp och kör om bil A klockan 17.35.
- (2) Bil B kommer fram klockan 18.05.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

27. Britta, Chris och Dan fick tre frågor var på ett läxförhör. En av dem svarade rätt på exakt en fråga, en på exakt två frågor och en på alla tre frågorna.

Hur många frågor svarade var och en rätt på?

- (1) Dan svarade rätt på lika många frågor som Britta och Chris tillsammans.
- (2) Om Britta hade svarat rätt på en fråga till så hade hon svarat rätt på lika många frågor som Chris, men färre än Dan.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

28. I en julklappssäck finns det 25 paket: hårda och mjuka. Vart och ett av paketen är inslaget i antingen enfärgat eller mönstrat papper.

Hur många hårda paket finns det i säcken?

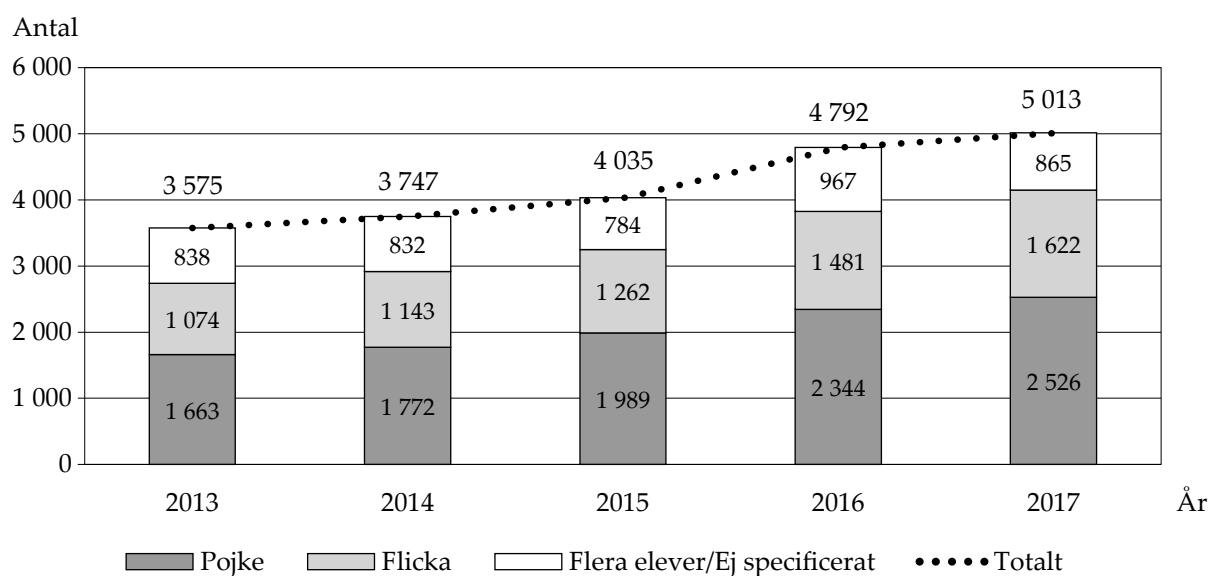
- (1) Av de mjuka paketen är en sjättedel inslagna i enfärgat papper. Tio av de mjuka paketen är inslagna i mönstrat papper.
- (2) Av de paket som är inslagna i enfärgat papper är fem hårda och två mjuka.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

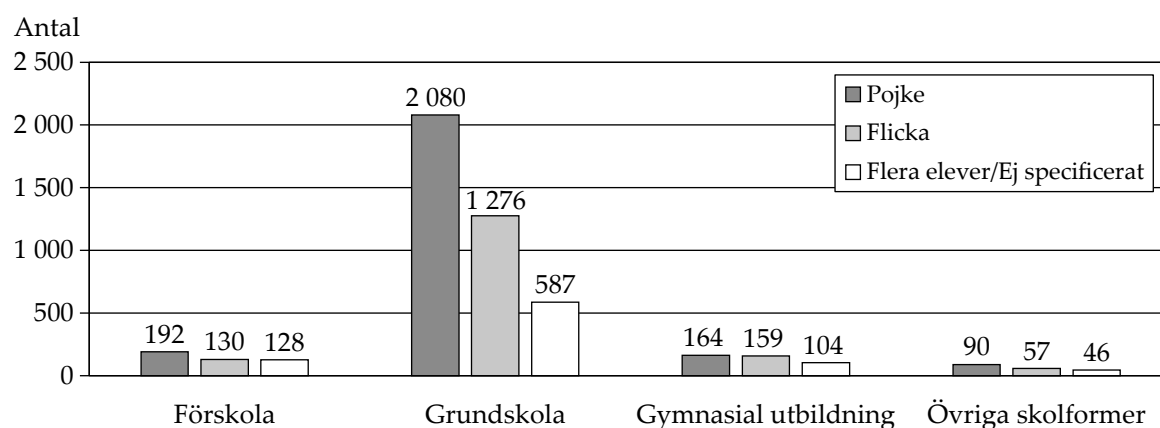
- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Anmälningar till Skolinspektionen

Anmälningar om upplevda missförhållanden i skolverksamheter handläggs och prövas av Skolinspektionen. Vem som helst kan göra en anmälan, men oftast görs anmälan av föräldrar och elever. De flesta anmälningar gäller en enskild elevs situation på en viss skola. Skolinspektionens beslut riktas mot den som driver skolan.

Antalet inkomna anmälningar åren 2013–2017, totalt respektive uppdelat efter kategori.

Antalet inkomna anmälningar 2017, uppdelat efter skolform och kategori.

Uppgifter

29. Hur stor andel av alla anmälningar som gällde flickor 2017 avsåg gymnasial utbildning?
- A 5 procent
 - B 10 procent
 - C 25 procent
 - D 40 procent
30. Studera antalet anmälningar som gällde pojkar respektive flickor i grundskolan 2017. Hur många fler av anmälningarna gällde pojkar?
- A 689
 - B 804
 - C 904
 - D 2 080
31. Vilket svarsförslag redovisar fördelningen av inkomna anmälningar 2013–2017?

	<u>Pojke</u>	<u>Flicka</u>	<u>Flera elever/Ej specificerat</u>
A	60 %	30 %	10 %
B	60 %	20 %	20 %
C	50 %	40 %	10 %
D	50 %	30 %	20 %

Det totala antalet patienter som fick vård enligt lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV) 2011–2014 samt därav antalet patienter som vårdades enligt LRV efter domstolsbeslut, uppdelat efter kön.

Vård enligt LRV			Därav vård efter domstolsbeslut			
År	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
2011	262	1 340	1 602	208	1 107	1 315
2012	262	1 350	1 609	191	1 041	1 230
2013	266	1 294	1 560	202	1 027	1 229
2014	282	1 319	1 601	221	1 071	1 292

Det totala antalet patienter som fick vård enligt lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV) 2014 samt därav antalet patienter som vårdades enligt LRV efter domstolsbeslut, uppdelat efter åldersgrupp och kön.

Vård enligt LRV				Därav vård efter domstolsbeslut		
Åldersgrupp	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
0–17	8	4	12	0	1	1
18–24	35	161	196	29	105	134
25–34	83	408	491	63	315	378
35–44	57	308	365	43	265	308
45–54	58	255	313	50	222	272
55–64	30	134	164	25	119	144
65+	11	49	60	11	44	55
Totalt	282	1 319	1 601	221	1 071	1 292

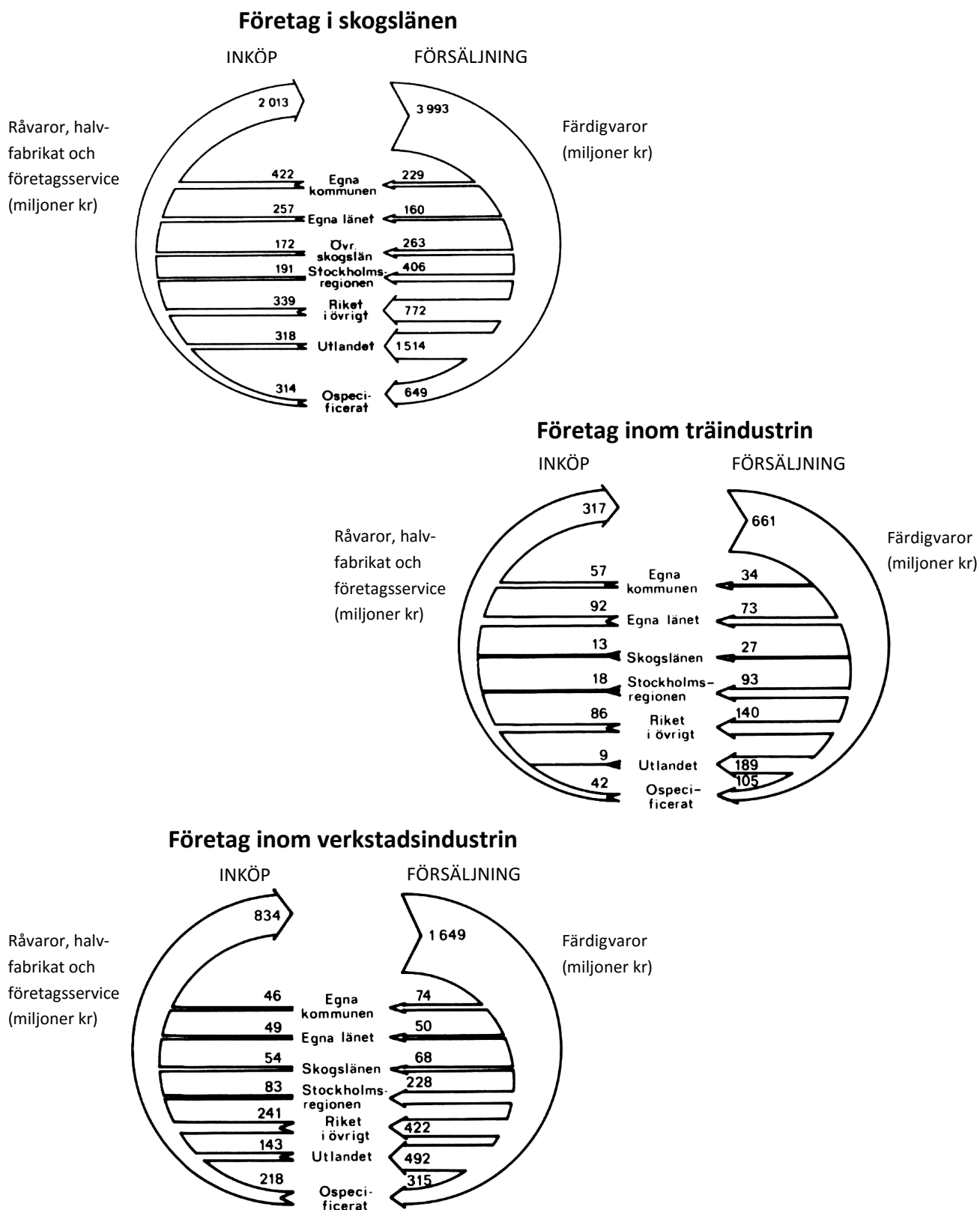
Antalet patienter med de fem vanligaste huvuddiagnoserna bland dem som vårdades enligt LRV 2014.

Diagnos	Antal patienter
Schizofreni	337
Ospecificerad icke organisk psykos	162
Psykiska störningar och beteendestörningar orsakade av flera droger i kombination och av andra psykoaktiva substanser	141
Genomgripande utvecklingsstörningar	116
Specifika personlighetsstörningar	88

Uppgifter

- 32.** Identifiera de tre åldersgrupperna med flest patienter som 2014 vårdades enligt LRV. **Hur många av patienterna i dessa grupper vårdades enligt LRV efter domstolsbeslut?**
- A 802
 - B 958
 - C 1 102
 - D 1 169
- 33.** Hur stor andel av det totala antalet patienter som vårdades enligt LRV 2014 hade någon av de fem vanligaste huvuddiagnoserna?
- A 55 procent
 - B 65 procent
 - C 80 procent
 - D 90 procent
- 34.** Studera antalet män och kvinnor i olika åldrar som vårdades enligt LRV 2014. **I vilken åldersgrupp var andelen kvinnor som störst?**
- A 0–17 år
 - B 18–24 år
 - C 25–34 år
 - D 45–54 år

Inköp och försäljning i företag som fått regionalpolitiskt stöd

Kartläggning av tre kategorier företag som fick regionalpolitiskt stöd 1970, avseende hur företagens inköp och försäljning fördelade sig mellan olika geografiska områden detta år. Inköp avser råvaror, halvfabrikat och företagsservice, och försäljning avser färdigvaror. Miljoner kronor.

Uppgifter

35. Jämför värdet av försäljningen till utlandet med värdet av inköpen från utlandet inom verkstadsindustrin. **Hur stor var skillnaden?**

- A 180 miljoner kronor
- B 349 miljoner kronor
- C 589 miljoner kronor
- D 1 196 miljoner kronor

36. Studera företagen i skogslänen avseende försäljningen av färdigvaror. **Vilket var förhållandet mellan försäljningsvärdet till det egna länet och försäljningsvärdet till ospecificerat område?**

- A 2:3
- B 2:5
- C 1:4
- D 1:6

37. **Vilket geografiskt område avses?**

Inköpen från området motsvarade 25–30 procent av det totala inköpsvärdet för såväl träindustrin som verkstadsindustrin.

- A Egna länet
- B Riket i övrigt
- C Utlandet
- D Ospecificerat

Pollendiagram för Nyckelmossen

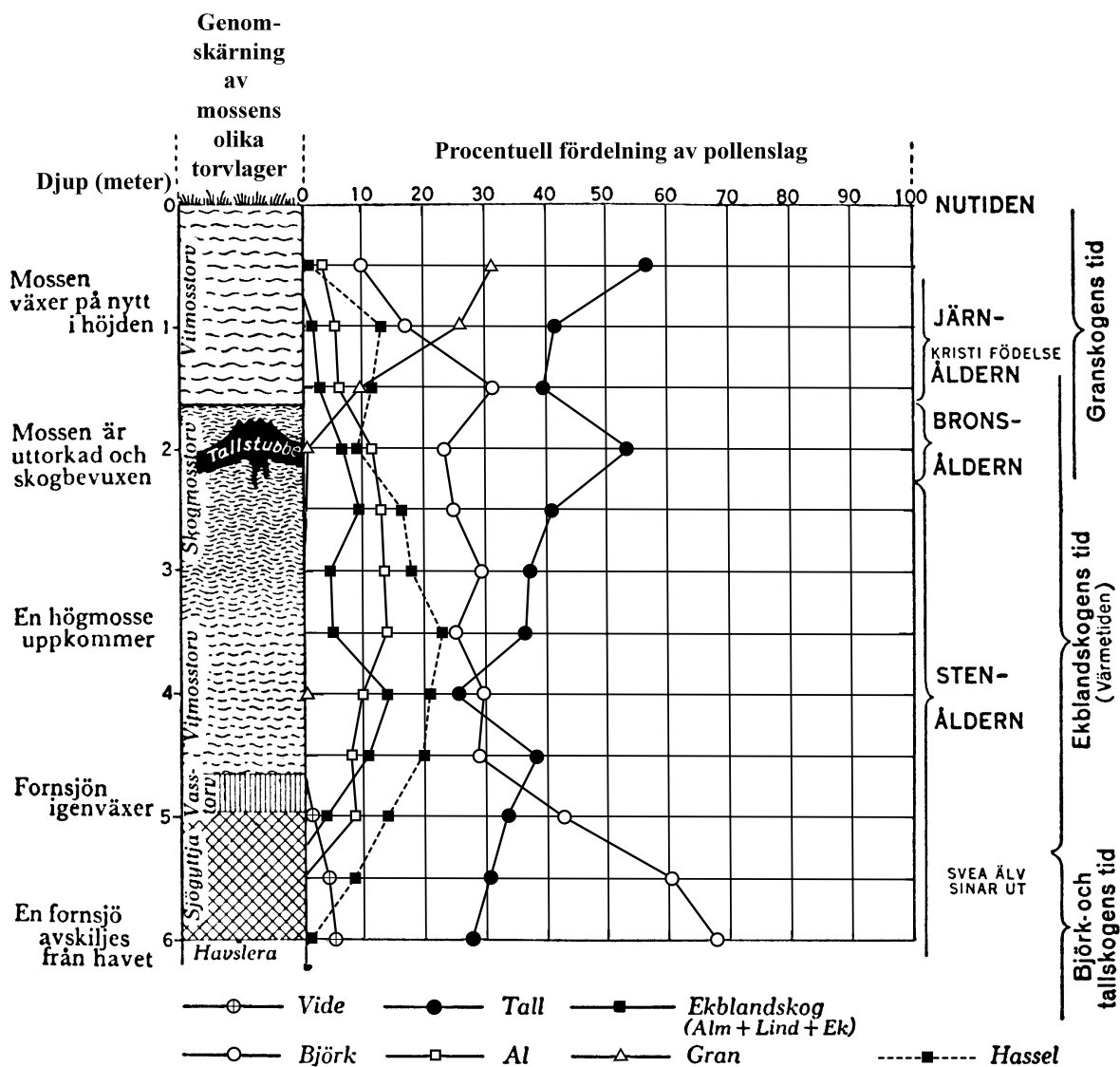

Diagram över förekomst av pollen från olika trädslag i Nyckelmossen vid Östra Laxsjön i Närke. Den procentuella fördelningen av de olika pollenslagen i mossen anges för olika djup (halvmetersvisa mätpunkter). Dessutom redovisas Nyckelmossens utveckling i form av olika torvlager (till vänster i diagrammet) och en grov tidsindelning (till höger i diagrammet).

Uppgifter

38. Studera andelen pollen från hassel på de olika djupen. **Vilket svarsförslag är korrekt?**
- A Andelen minskar från 6,0 meters djup till 4,0 meters djup.
 - B Andelen ökar från 3,0 meters djup till 2,0 meters djup.
 - C Andelen är som störst på 4,5 meters djup.
 - D Andelen är densamma på 6,0 meters djup som på 0,5 meters djup.
39. **Med hur mycket förändras andelen björkpollen som mest mellan två på varandra följande mätpunkter?**
- A 9 procentenheter
 - B 14 procentenheter
 - C 18 procentenheter
 - D 22 procentenheter
40. **Vilken beskrivning stämmer bäst med de redovisade förhållandena på 4,5 meters djup vad avser typen av torvlager samt trädslaget med den minsta respektive den största andelen pollen?**
- A Skogmosstorv samt ekblandskog respektive tall
 - B Skogmosstorv samt al respektive tall
 - C Vitmosstorv samt ekblandskog respektive tall
 - D Vitmosstorv samt al respektive tall

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

2026-10-18

Högskoleprovet

Provpass 5

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. partiellt

- A kortvarigt
- B rättvist
- C gemensamt
- D delvis
- E osakligt

2. hippocampus

- A hudsjukdom
- B djurkyrkogård
- C del av hjärnan
- D äldre boksamling
- E vattenlevande växt

3. obenägen

- A orädd
- B ovillig
- C opåverkad
- D onödig
- E osäker

4. skede

- A tillvaro
- B tidsperiod
- C område
- D berättelse
- E ordning

5. avvärja

- A ge upp
- B förhindra
- C dämpa
- D utestänga
- E säga ifrån

6. vördnad

- A respekt
- B tillit
- C ängslan
- D stillhet
- E ovisshet

7. patogen

- A känslostyrd
- B människofientlig
- C välutvecklad
- D sjukdomsframkallande
- E lögnaktig

8. komma i fråga

- A anses olämplig
- B be om lov
- C kräva uppmärksamhet
- D bli kritiserad
- E vara tänkbar

9. ansenlig

- A utmanande
- B förutseende
- C motbudande
- D tillmötesgående
- E betydande

10. diarium

- A grafisk figur
- B församling
- C rutinmässigt ingrepp
- D ärenderegister
- E avskilt rum

Flexitid

Sedan 1990-talet har den smugit sig in i våra liv: möjligheten att flexa ut några timmar, jobba på distans eller med teknikens hjälp jobba var som helst och när som helst. Allt fler akademiker och tjänstemän blandar nu jobb och privatliv, kompar ut en eftermiddag för att i stället ta igen de förlorade arbetstimmar i soffan på kvällen.

– Möjligheten till flexibilitet är väldigt uppskattad, folk gillar förtroendet från arbetsgivaren att styra mer över sin tid. Särskilt småbarnsföräldrar tycker det är värdefullt, säger Christin Mellner vid Stockholms universitet. Förra året presenterade hennes forskarteam en studie där över 3 800 personer besvarat en enkät om gränslöst arbete.

Idag vill få anställda ha tillbaka stämpelklockan, och från arbetsgivarens sida är systemet ett genidrag. Förtroendet som cheferna ger sina medarbetare gör dem lojala och måna om att återgälda det. De jobbar ofta mer än vad de har betalt för, inte minst de som har förtroende-arbetstid.

– Det är lite av en honungsfälla, säger Christin Mellner och tillägger:

– De som jobbar med människor jobbar mycket mer och upplever mer stress än de som jobbar med saker. Det

tycks vara svårare att avgränsa sitt arbete när man har ansvar för andra människor.

Samtidigt innebär friheten att ansvaret för att avgränsa den egna arbetsinsatsen överförs från arbetsgivaren till arbetstagaren, något som långt ifrån alla kan hantera. Gränslöst arbete handlar i hög grad om att få en uppgift och lösa den efter bästa förmåga. För att klara det måste vi snabbt förstå vad som ska göras, hur det ska göras och vad som är bra nog, förklarar Christin Mellner. Annars blir vi överbelastade.

– De som klarar det här har en självreglerande förmåga. De är ofta duktiga på att strukturera sitt arbete på ett effektivt sätt, se vad som är viktigt, själva avgöra när uppgifter är avklarade, säga nej och sätta gränser. De kan säga till sin chef när arbetsbelastningen blir för hög och kan kommunicera sina behov.

Kön, ålder och arbetslivserfarenhet tycks inte ha någon avgörande betydelse för hur väl vi lyckas. Och enligt Christin Mellner är det i hög grad en ledningsfråga.

– De som jobbar mycket övertid, och på vardagskvällar och helger, säger att de gör det för att hinna få ordinarie arbete gjort. Det antyder att arbetsbelastningen är för hög, vilket är arbetsgivarens ansvar att åtgärda.

MARIEKE JOHNSON

Uppgifter

11. Vad av följande leder "gränslöst arbete" till, enligt texten?

- A Att kommunikationen mellan arbetstagare och arbetsgivare försämras.
- B Att skillnaden mellan ordinarie arbetstid och övertid förstärks.
- C Att ansvarsfördelningen mellan arbetsgivare och arbetstagare förändras.
- D Att gränsdragningen mellan enkla och komplexa arbetsuppgifter försvåras.

12. Vad av följande är enligt texten viktigt för att man som anställd ska kunna hantera farorna med "gränslöst arbete"?

- A Att man har förmågan att växla mellan flera olika arbetsuppgifter.
- B Att man markerar att arbetsgivaren har ansvar för arbetsplaneringen.
- C Att man låter arbetstempot variera beroende på arbetsgivarens tidsplan.
- D Att man kan bedöma när ett arbetsmoment är slutfört.

Djupdykning i dammet

När jag skulle skriva den här recensionen började jag städa. Först skrivbordet, sedan arbetsrummet, och sedan resten av huset. Beteendet kallas prokrastinering, och jag är väl medveten om att jag stundtals hemfaller åt det.

Men att det oftast är just städning jag skjuter upp annat med berättar kanske något i sig. Som att det är jag som ser och har ansvar för smutsen i vårt hus. Att jag som fri skribent har det riskfyllda privilegiet att disponera min egen tid. Att omsorgen om hemmet gör anspråk på denna tid, eller omvänt erbjuder en tillflykt utanför den produktiva tiden. En tillflykt som i sin fysiskt fokuserade förutsägbarhet och improduktivitet indirekt producerat mången text.

Jag har städat mig fram till mina texter långt innan jag läste Fanny Ambjörnssons *Tid att städa. Om vardagsstädningens praktik och politik* (2018). Men det är först i och med boken jag har fått upp ögonen för de vidare implikationerna av det. På ett medryckande handgripligt, mångsidigt beläst och djuplodande analytiskt sätt visar Ambjörnsson hur talande den tysta och oglamorösa evighetssysslan städning är. Hur mycket den kan berätta om oss människor; om genus, identitet, tillhörighet, arbete, status och makt.

Socialantropologen och genusvetaren Ambjörnsson har en förmåga att hitta till synes obetydliga teman som uppenbarar oanade dimensioner av oss människor. Makt-dynamiken som synliggörs i hennes studie av gymnasietjejers genusskapande *I en klass för sig* (2004) är imponerande komplex. Detsamma gäller för de färgstarka laddningarna som friläggs i *Rosa – den farliga färgen* (2011).

Städning kan vid första anblick te sig som ett ointressant, oskyldigt och lättuttömligt ämnesval, men visar sig vara allt annat. Dessutom är det synnerligen utforskat. Den värld som sysselsatt vetare genom tiderna är i första hand männens, och den ligger utanför hemmet och dess måsten. Även feminismen har haft bråttom ut i världen. Simone de Beauvoirs klassiska analys av städningens sisyfosartade monotoni i *Det andra könet* (1949) tecknar en bild av ett nödvändigt ont som man gör klokast i att fly, och det är också vad den mesta feminismen gjort. Fokus har legat på hur man ska slippa oket, snarare än på vad oket berättar.

Men smutsen försvinner, som Ambjörnsson påpekar, ingenstans. Den har alltid funnits och kommer alltid att finnas. Någon måste befatta sig med den. Vem denna någon är, och när, hur och var städningen utförs är frågor som blottlägger de ostädade hörnen av vår moderna, upplysta och påstått jämlika tid. Städningen är en laddad lågstatussyssla, en potentiell konflikthärd både samhälleligt och privat, och ett skitgöra som är notoriskt svårt

att göra mediesexigt på samma sätt som matlagning eller heminredning.

Ambjörnssons väg till städningen går genom djupintervjuer med ett trettiotal personer i olika åldrar, med olika härkomst, kön, sexuell läggning, arbete och hemort. Intervjuerna präglas av en strävan efter att komma åt städningens vardagliga praktik, dess konkreta rollfördelning och uttryck och informanternas egna upplevelser av och förhållanden till städningen.

Trots bredden i urvalet informanter värjer sig Ambjörnsson mot idéer om representativitet. Hon säger sig varken vara ute efter "sanningen" om städning eller betrakta informanterna som "representanter" för olika kategorier. Det är "enskilda människors försök att skapa meningsfulla berättelser" i intervjusituationerna hon vill komma åt. Här är hon kanske onödigt blygsam. Studien levererar många sanningar om städning. Begrepp som ålder, klass och genus är viktiga och verksamma i analysen, och det är Ambjörnssons förmåga att knyta de enskilda berättelserna till större diskussioner och sammanhang som är bokens verkliga styrka.

Som läsare är det också svårt att inte i någon mån se intervjupersonerna som representanter. Jag slås av hur kvinnligt kodad städningen alltså förefaller vara – så till den grad att också ansvaret för att förverkliga en jämlik fördelning av städarbetet ironiskt nog tycks vila på kvinnans axlar. Det faktum att intervjuerna med männen generellt blev både kortare och andefattigare är också talande. Att inte ha en berättelse om städning, att inte behöva förhålla sig till, bejaka, behärska eller delegera sysslan, är få kvinnor förunnat. Samtidigt bjuder mångfalden röster i boken även på uppfriskande undantag, som ett kvinnligt homosexuellt par där den ena parten tar sig rätten att vägra städning på ett sätt som vore fullständigt politiskt inkorrekt för en man av i dag.

Samtliga informanter som kommer till tals i boken är sina inbördes olikheter till trots ytterst verbala. Det är fascinerande att läsa alla komplexa, personliga och djuplodande resonemang om städning. Samtidigt känns det som om något alldeles centralt i städningen kan tappas bort just i orden. Är inte ordlösheten en alldeles avgörande del av den konkreta, kroppsliga och inte sällan ensamma sysslan städning? Med hänvisning till Lena Marander-Eklunds studie *Att vara hemma och fru* (2014) tangerar Ambjörnsson hur vissa sysslor, som vardagsstädning, inte ter sig riktigt "berättarbara". Här hade Ambjörnsson gärna fått dröja i sina resonemang.

Vid sidan om intervjuerna utgör skönlitteraturen en viktig röst i boken. Med hjälp av Barbro Lindgrens barnboksfigurer Loranga, Masarin och Dartanjang och

Susanne Ostens *Flickan, mamman och demonerna* diskuterar Ambjörnsson oordningens olika konnotationer, dess vacklan mellan subversivitet och förfall, kreativitet och galenskap, stök och smuts. I Tove Janssons *Filifjonkan* ser hon både sinnebilden av en städmani som gått över styr och en förmåga att försjunka i det tillstånd av frid i omsorgen som städningen också erbjuder.

Analysen av *Filifjonkan* illustrerar en förmåga att se "både och" som Ambjörnsson genomgående demonstrerar i *Tid att städa*. Å ena sidan erbjuder hon en knivskarp analys av de maktordningar som kringgärdar städningen, inte minst i förhållande till tid. I debatterna kring köp av städtjänster utspelar sig en kamp om tid, om vems tid som är för viktig för att ägnas åt städning och vems som inte är det, om vems tid som kan köpas, vem som får och

kan köpa den och till vilket värde. Städning utförd på arbetstid är arbete, medan den förvandlas till något mer diffust så fort den utförs på fritiden och i hemmet. I städningen fortplantar sig generationer av städvanor, ärvda mönster att leva upp till eller göra uppror mot.

Å andra sidan frilägger Ambjörnsson en politisk potential i städningen. I en bejakelse av detta upprätthållande omsorgsarbete som inte genererar något nytt bor en motkraft mot det mänskligt och miljömässigt ohållbara överflöd som dagens produktivitetsvurm skapar. Städningens tid är en annan än det lineära framåtskridandets. En tid att uppvärdera och respektera.

FREJA RUDELS

Uppgifter

13. Vad är enligt recensenten utmärkande för Fanny Ambjörnsson som forskare?

- A Att hon utvinner oväntat mycket kunskap ur vardagliga ämnen som först kan framstå som banala.
- B Att hon på ett framgångsrikt sätt för samman kunskap från olika akademiska discipliner.
- C Att hon trots ett uttalat genusperspektiv vågar förhålla sig kritisk till den feministiska traditionen.
- D Att hon värdesätter sina informanternas konkreta berättelser mer än abstrakta teoretiska resonemang.

14. Vad får vi veta om recensentens eget förhållande till städning?

- A Hon försöker undvika den tråkiga och tidskrävande städningen.
- B Städningen skapar den ordning som krävs för att hon ska få arbetsro.
- C Hon irriterar sig på att det är hon som tar ansvar för städningen i hemmet.
- D Städningen är både ett hinder och en hjälp i hennes yrkesutövande.

15. Recensenten antyder att det kan finnas en bak-sida med att bokens informanter är så "verbala". Vilken?

- A Att informanterna inte är representativa för hela befolkningen.
- B Att vissa svårfångade aspekter av städning går förlorade.
- C Att författaren låter sig styras av informanternas tolkningar.
- D Att städning i första hand framstår som en kvinno-syssla.

16. I textens två sista stycken resonerar recensenten om Fanny Ambjörnssons förmåga att se "både och". Vilket begreppspar fångar bäst de två aspekterna av detta "både och"?

- A Tid och rum.
- B Klass och kön.
- C Arbete och fritid.
- D Makt och motstånd.

Syfilis och malaria

Neurosyfilis var en vanlig sjukdom hos intagna på sinnessjukhus under senare delen av 1800-talet och i början av 1900-talet. I en stor studie från Oslo, i vilken patienter observerades utan behandling i upp till 20 år (1890–1910), fann man att drygt sex procent av syfilisinfektade personer fick tertiär syfilis med symtom från centrala nervsystemet, det vill säga neurosyfilis. I hjärnan ger den kroniska infektionen förlust av hjärnsubstans, vilket så småningom leder till demens.

Syfilis orsakas av bakterien *Treponema pallidum*. Fler-talet forskare anser att syfilis kom till Europa 1493 efter Columbus landstigning i Amerika. Redan 1527 rubricerades syfilis som en könssjukdom. *Treponema pallidum* påvisades 1905. Kring sekelskiftet 1900 tillkom också ett antal laboratorietest för att påvisa syfilis i blod och ryggmärgsvätska, till exempel Wassermann-testet 1906.

Under tidigt 1500-tal prövade man olika slags terapier som svettkurer, laxering, fasta, etsning av sårerna med mera. Kvicksilversalter användes både utvärtes och invärtes mot de kroniska smärtor och illaluktande variga sår som drabbade patienterna. Toxiska biverkningar, även med dödlig utgång, var inte ovanliga. Nobelpristagaren Paul Ehrlich syntetiserade arsfenamin (Salvarsan), en läkemedelssubstans som användes för syfilisbehandling tills penicillinet kom på 1940-talet. *Treponema pallidum* visade sig då vara känslig för penicillin och är det än i dag.

Under 1800-talet kom rapporter om att spontant uppkomna febersjukdomar kunde lindra och till och med läka vissa av de sinnessjukdomar som gick under samlingsnamnet psykoser. Aleksandr Rosenbljum, läkare i Odessa, presenterade 1876 en studie av 22 psykopatienter som insjuknat i återfallsfeber. Av dessa tillfrisknade elva helt från sin sinnessjukdom, tre förbättrades och hos åtta märktes ingen skillnad. De psykiatriska diagnoserna varierade från epilepsi till melankoli. Rosenbljum publicerade fynden på ryska i en tidskrift utgiven i Odessa 1876. Den ryske läkaren Boris Oks publicerade Rosenbljums fynd i en artikel på tyska 1877. I en fotnot hänvisar Oks till ett personligt meddelande från Rosenbljum, enligt vilket återfallsfeber i tolv av fallen skulle ha åstadkommits genom inokulering av borreliabakterier på patienterna. Först 1943 översattes Rosenbljums artikel till engelska.

Den österrikiske psykiatern Julius Wagner-Jauregg iakttog 1883 hur en kvinna som drabbats av rosfeber tillfrisknade från sin sinnessjukdom. Det gav honom idén att febersjukdom skulle kunna påverka psykisk sjukdom. Svårigheten var att bestämma vilka psykiska sjukdomar som förbättrades av feber och att kontrollera en inducerad

febersjukdom. Han tänkte sig att man skulle kunna inducera malaria eller rosfeber hos patienter med neurosyfilis. Därigenom avgränsade han både patientmaterialet och feberterapien. Malaria kunde hejdas med kinin, och rosfeber ansågs vara en godartad självläkande sjukdom.

Wagner-Jauregg försökte först med olika feber terapier. Han överförde bland annat rosfeber till patienter, dock utan större effekt. Under första världskriget fick Wagner-Jauregg kontakt med en läkare som skulle behandla en soldat från Balkan för godartad tertiär malaria (vivax-malaria). Wagner-Jauregg inokulerade blod från soldaten på två patienter med neurosyfilis och därefter blod från dessa patienter på ytterligare sju, som alla fick mikroskopiskt påvisbar malaria. Av dessa förbättrades sex.

Wagner-Jauregg utarbetade en modell för behandling. Malariainjektionen, 0,1 ml blod, gavs i huden eller underhuds fett. Snart fick patienterna febertoppar som återkom varannan dag. De fick utstå åtta till tio feberattacker, sedan gavs kinin och därpå Salvarsanbehandling. Före kininbehandlingen togs blod från de malaria-behandlade patienterna för att injiceras i nya patienter. Hade man inte en obruten kedja av malariapatienter fick man söka ett nytt inokulat, och då kunde det hända att man fick fel malariatyp och att patienten dog.

Från 1919 var malariabehandling av neurosyfilis gängse terapi vid kliniker i Österrike, och 60 procent tycks åtminstone tillfälligt ha förbättrats. Behandlingen blev allmän terapi i hela Europa och USA. Att cirka tio procent av de malariabehandlade patienterna dog avskräckte inte. Utan behandling ledde ju sjukdomen till döden på några få år. Wagner-Jauregg påpekade också att man med malariaterapi kunde uppnå förbättring i 85 procent av fallen om man enbart behandlade patienter med tidiga symtom. Många dödsfall orsakades av att patienterna även hade hjärtpåverkan som gjorde att de inte tålde den höga febern. Valde man ut yngre, hjärtfriska minskade dödligheten.

Patienterna fick inte malariaåterfall. De hade nämligen inte genomgått den initiala leverfasen av parasitens utveckling, den som skapar hypnozoiter (sovande parasit stadium) som förr eller senare leder till återfall i vivax-malaria. Leverfas vid malaria förekommer bara vid infektion efter myggstick, inte vid blodöverföring.

Vid kontroller av patienternas blod fann man inte heller några gametocyter (förstadium till parasitens könsceller) i de röda blodkropparna, som en mygga skulle kunna suga upp och föra över till en ny person. Detta togs till intäkt för att de malariabehandlade syfilitikerna inte kunde ge upphov till malariautbrott. För säkerhets skull var det likväl bäst att hålla patienten under ett myggsäkert nät, vilket skedde i Sverige och England.

Malariaparasiterna förökar sig inne i de röda blodkropparna under 48 timmar. När blodkroppen därefter brister kommer nya malariaparasiter, rester av röda blodkroppar och produkter från parasiternas metabolism ut i cirkulationen. Dessa utlöser en inflammationsreaktion med bildning av cytokiner. Cytokiner är signalsubstanser som bland annat framkallar feber och försvar mot infektion. De är till skillnad från antikroppar inte specifikt verksamma mot ett enda smittämne. Man kan således tänka sig att de, utöver sin effekt på malariaparasiten, även kan ha påverkat de långsamma och mer "sävliga" syfilisbakterierna. Om det neurosyfilitiska tillståndet har gått in i en kronisk fas med destruktions av nervvävnad kan man inte räkna med att vävnaden återställs, och man får därför ingen förbättring efter malariaterapi. Det förklarar varför Wagner-Jauregg fann att det bästa resultatet erhöles vid tidiga fall av neurosyfilis.

1927 erhöles Wagner-Jauregg Nobelpriset för sin malariaterapi mot neurosyfilis. Kanske var han medveten om att Rosenblum skulle kunna göra honom rangen stridig

om att ha varit den förste att använda febersjukdom som terapi. I sina memoarer påpekar han nämligen att det trohgen var den ryske bakteriologen Motjutkovski som hade inokulerat borreliabakterier på Rosenblums psykotiska patienter. Hans syfte skulle ha varit att utröna om återfallsfeber var överförbar från människa till människa.

Var Wagner-Jauregg värd Nobelpriset? Han kritiseras för att inte ha haft ett obehandlat kontrollmaterial av patienter. Eventuella placeboeffekter och möjligheten till spontan förbättring togs aldrig i beaktande. Trots dessa uppenbara brister kan man inte bortse från att det var Wagner-Jauregg som systematiskt utarbetade en specifik infektionsterapi, malariabehandling, mot en specifik infektionsorsakad psykos, neurosyfilis.

BIRGITTA CASTOR OCH PER NETTELBLADT

tertiär syfilis = syfilis i tredje stadiet
inducera = framkalla

Uppgifter

17. På vilket sätt bidrog Wagner-Jauregg till medicinshistorien, av texten att döma?

- A Han utvecklade den än i dag enda verksamma behandlingen mot neurosyfilis.
- B Han var först med upptäckten att feber kan lindra eller läka sinnessjukdom.
- C Han utvecklade en behandlingsmetod mot neurosyfilis som användes i stor skala.
- D Han beskrev mekanismerna bakom febersjukdomars effekt på neurosyfilis.

18. Hur förklarar texten att en malariainfektion kan vara verksam mot syfilis?

- A De cytokiner som malaria ger upphov till har effekt även på syfilisbakterier.
- B Kroppens reaktion på syfilisbakterierna påverkar även malariaparasiterna.
- C Syfilisbakterier saknar motståndskraft mot de parasiter som orsakar malaria.
- D Malaria gör syfilisbakterierna trögare och mindre aggressiva.

19. Textförfattarna misstänker att Wagner-Jauregg kände sin ställning som feberterapiens upphovsman hotad. Vad får dem att tro det?

- A Hans benägenhet att ignorera tidigare studier.
- B Hans sätt att berätta historien om upptäckten tillkomst.
- C Hans oförmåga att försvara sig mot kritikernas synpunkter.
- D Hans val att undanhålla vissa av sina resultat.

20. Vad skilde enligt texten de patienter som genomgick Wagner-Jaureggs behandling från personer som smittats av malaria direkt från myggor?

- A De fick mildare symtom som så småningom gick över utan behandling.
- B De hade bättre motståndskraft mot febern men ändå sämre överlevnad.
- C De hade en annan sjukdomsutveckling och blev inte lika smittsamma.
- D De hade utvecklade malariaparasiter som kunde behandlas med andra metoder.

21. Att träna är viktigt för att upprätthålla en effektiv syreupptagningsförmåga. I takt med att syreupptagningen ökar bidrar den till uthållighet och förbättrade resultat. ____ träning anses vara mest lämplig, eftersom den höjer hjärtfrekvensen och ökar syreintaget.
- A Aerob
 - B Binär
 - C Periodisk
 - D Elastisk
22. På det stora hela är *Kapitalet i det tjugoförsta århundradet* rolig att läsa. Jag kan dock hålla med en del tidigare recensenter om att boken bitvis känns ____; budskapet hade inte blivit mindre tydligt eller sämre underbyggt av att ____ något.
- A högravande – rationaliseras
 - B tillrättalagd – konkretiseras
 - C insmickrande – reduceras
 - D långrandig – komprimeras
23. Det finns en idé om att all kunskap ska finnas i dokument och att det blir ____ om man tar ifrån medarbetarna _____. Man tänker att personal ska kunna följa en manual och göra rätt. Men problemet är att vi då helt ____ det professionella omdömet, den form av kunskap som avgör hur man handlar i en specifik situation och som växer fram med erfarenhet, säger Jonna Bornemark.
- A rättsvidrigt – handlingsförloppet – förlitar oss på
 - B tvärsäkert – handlingsförmågan – blundar för
 - C säkerställt – handlingsutrymmet – hänger oss åt
 - D rättssäkert – handlingsfriheten – bortser från
24. Koreatallen, *Pinus koraiensis*, är något mindre ____ på nordliga breddgrader, men tack vare sina stora frön är den attraktiv för mig att odla här i Puttmyra skogsträdgård.
- A hårdig
 - B torftig
 - C fyndig
 - D jordig

25. Författaren lyfter fram att jägar- och samlarsamhället var förvånansvärt _____. När sedan samhället under medeltiden blev starkt _____ fick vi en statisk och förutsägbar ojämlikhet. Detta till skillnad från den stora rörlighet som präglar moderniteten, där möjligheten att klättra går hand i hand med risken att falla.
- A oberoende – certifierat
 - B ohierarkiskt – stratifierat
 - C ofördärvat – monotont
 - D ogrundat – centraliserat
26. Det har länge talats om ett sviktande intresse för moderna språk i den svenska skolan och om att engelskan tar över, _____ framför allt tyskan och franskan.
- A i linje med
 - B med hjälp av
 - C som motvikt till
 - D på bekostnad av
27. Klassresans grundläggande budskap är att vi alla kan få ett bättre liv genom hårt arbete, eller genom högre utbildning. Därför visste _____ inga gränser när det avslöjades att Hollywoodstjärnor hade mutat sig till studieplatser för sina barn på amerikanska elituniversitet och på så sätt satt _____, klassresans centrala mekanism, ur spel.
- A spekulationen – byråkratin
 - B fascinationen – aristokratin
 - C indignationen – meritokratin
 - D desperationen – teknokratin
28. Att samtidigt drömma om _____ och om oberoende är uttryck för den _____ som kärleken omges med i vår tid. Samtidigt som vi söker jagupplösning ska vi _____ våra gränser, i en svårlöst ekvation där vår sårbarhet står på spel.
- A närhet – ambivalens – försvara
 - B lycka – romantik – behålla
 - C trygghet – illusion – omforma
 - D frihet – konflikt – testa

29. Spänningar mellan den federala makten i Washington och de ____ mycket olika delstaterna går som en röd, ibland rödglödgad, tråd genom USA:s historia.
- A ömsesidigt
 - B sinsemellan
 - C vardera
 - D respektive
30. Hästens öron vittnade om en viss ____, så han höjde spöet men kände omedelbart att hans tvivel inte hade ____ för sig; hästen visste precis vad som krävdes.
- A obeslutsamhet – fog
 - B envishet – motiv
 - C vaksamhet – rätt
 - D ansträngning – grund

In the following text there are gaps which indicate that something has been left out. Look at the four alternatives that correspond to each gap and decide which one best fits the gap. Then mark your choice on your answer sheet.

Nellie Bly

With his 1873 classic *Around the World in Eighty Days*, master raconteur Jules Verne skilfully captured the excitement of an era in which people could feel the planet shrinking beneath their feet. No one tested the plausibility of the story for 17 years until, in 1889, two people took up the challenge at once. 31 the age, both were women.

Nellie Bly was born Elisabeth Jane Cochran in 1864 in a small Pennsylvanian town. In 1885, Cochran read an article in *The Pittsburgh Dispatch* that would change her life. The viciously misogynistic piece, 'What Girls Are Good For', criticised women for attempting to gain an education, forge a career or stray too far from home. Under the pseudonym 'Lonely Orphan Girl', Cochran sent a response that so impressed the editor, George Madden, with its combination of incandescent rage and dignified prose that he published both the letter and an invite for the writer to come in to the office. Madden suggested she write a full riposte to the 32 article, and the resulting feature, 'The Girl Puzzle', led to a full-time job.

Bly scored her first major scoop after accepting an undercover assignment for Joseph Pulitzer's *New York World* and deliberately getting committed to New York's infamous Blackwell's Island women's asylum. She spent ten days collecting content about the abuse and inhuman treatment that was meted out before being 33 by the *World*. Her subsequent article, 'Ten Days in a Madhouse', directly led to a wave of reforms and an injection of cash into the treatment of the mentally ill.

By 1887, Bly had established herself as a pioneer in the dangerous field of immersive investigative journalism, which remained her lifelong specialty. In 1889, after reading *Around the World in Eighty Days*, she pitched an idea to her editor that would 34 her reputation as a trailblazer for her sex. Supported by the *World*, Bly began the journey within a year, leaving New Jersey on a steamship bound for England.

Having caught whiff of the *World's* round-the-world escapade, a rival publication – the *Cosmopolitan* – hastily commissioned another female journalist to try and beat Bly's time. With just six hours notice, Elisabeth Bisland (aged 28) left New York on the same day as Bly, but she travelled west while the *World's* champion went east. The competition 35 public interest in what was now a real race. Five days before Bisland and 72 days after leaving, Bly was back in New Jersey, having bested Fogg's fictional journey time by over seven days.

Alternatives

31.

- A Appropriately for
- B Suggestive of
- C Shockingly for
- D Symbolic of

32.

- A irrelevant
- B confusing
- C important
- D offending

33.

- A persuaded
- B rescued
- C abandoned
- D encouraged

34.

- A crystallise
- B destroy
- C undermine
- D complicate

35.

- A reduced
- B deflected
- C accompanied
- D intensified

One For All

Traditional discussions of how humanity became the dominant form of life, with a population of more than eight billion and counting, have focused on competition. Our ancestors seized land, so the story goes, wiped out other species – including our brethren the Neanderthals – and hunted big predators to extinction.

Overall, however, this is an unlikely scenario. Our forebears were too small and vulnerable to rule the savannah. They must have lived in constant fear of pack-hunting hyenas, ten different kinds of big cats and other dangerous animals. We probably owe our success as a species more to our cooperativeness than our capacity for violence.

Our propensity to cooperate has old evolutionary roots. A host of recent studies have carefully documented primate cooperation, reaching three main conclusions. First, cooperation does not require family ties. Even though primates favor kin, they do not limit their cooperation to family. In fact, most close partnerships in the forest involve unrelated individuals.

Second, cooperation is often based on reciprocity. Experiments indicate that chimpanzees remember received favors. In one study, researchers found that an individual that earlier in the day had groomed another was more likely to obtain a share of food from this partner later on.

Third, cooperation may be motivated by empathy, a characteristic of all mammals, from rodents to primates. We identify with others in need, pain or distress. This identification arouses emotions that tend to prompt helping action. Scientists now believe that primates, in particular, go further and actually care about the well-being of others. Sometimes caring about others costs primates nothing, but they also help one another at a substantial cost. In nature, chimpanzees are known to adopt orphans or defend others against leopards – both extremely costly forms of altruism.

These caring tendencies in primates probably evolved from the obligatory maternal care demanded of all mammals. Whether a mouse or an elephant, mothers need to respond to their young's signals of hunger, pain or fear. This sensitivity was then co-opted for other relationships, helping to enhance emotional bonding, empathy and cooperation within the larger society.

Cooperation affords substantial benefits. The most ubiquitous form in the animal kingdom is known as

mutualistic cooperation, marked by working together toward an obvious goal that is advantageous to all – say, when hyenas bring down a wildebeest together. Such cooperation depends on well-coordinated action and shared payoffs.

This kind of cooperation can spawn more subtle cooperative behaviors such as sharing. Survival depends on sharing, which explains why both humans and animals are exquisitely sensitive to fair divisions. We owe our sense of fairness to a long history of mutualistic cooperation.

One oft-mentioned difference between humans and other primates is that we are the only species to cooperate with outsiders and strangers. Although our willingness to cooperate depends on the circumstances (after all, we may also kill those who do not belong to our group), primates in nature are mostly competitive between groups. The way human communities allow outsiders to travel through their territories, share meals with them, exchange goods and gifts, or band together against common enemies is not a typical primate pattern.

Most likely, however, cooperation among strangers is an extension of tendencies that arose for in-group use. Experiments in which capuchin monkeys and bonobos interact with unfamiliar outsiders have shown them capable of exchanging favors and sharing food. In other words, the potential for cooperating with outsiders is present in other primate species even if they rarely encounter situations in nature that prompt them to do so.

One way we may be truly unique, though, is in the highly organized nature of our cooperativeness. We have the capacity to create hierarchical collaborations that can execute large-scale projects of a complexity and magnitude not found elsewhere in nature.

Humans also have ways of enforcing cooperation that thus far have not been documented in other animals. Through repeated interactions, we build reputations as reliable friends, or poor ones, and may be punished if our efforts fall short. We know that our moral systems include expectations about cooperation and that we are hypersensitive to public opinion. These concerns over reputation could have been the primordial glue that enabled early *Homo sapiens* to stick together in ever larger societies.

FRANS DE WAAL, SCIENTIFIC AMERICAN

Questions

36. What is argued in relation to human aggressiveness in the first two paragraphs?

- A There is little evidence that it is a prominent feature of humans' mental makeup.
- B Its role in the developmental advances of humanity has been overestimated.
- C The human race has been less prone to violence than most other species.
- D It was necessary for increasing humanity's long-term chances of survival.

37. Which of the following statements is most in agreement with the text?

- A Humans differ substantially from other primates in their willingness to cooperate.
- B Cooperative behavior appears to be more or less exclusive to primates.
- C Cooperation patterns are identical for chimps and other primate species.
- D The principle of mutual benefits seems to guide much primate cooperation.

38. What is claimed about primate empathy?

- A It can be directed toward other mammals.
- B There is usually nothing altruistic about it.
- C It can involve a high degree of risk-taking.
- D There are some doubts as to its true nature.

39. What is the author's conclusion about humans in relation to cooperative behavior?

- A We are alone in being able to involve strangers in a cooperative effort.
- B Humans do not really differ from other primates in their capacity for cooperation.
- C We tend to overestimate our preparedness to cooperate with other people.
- D Humans seem to have a special gift for structuring cooperative work in efficient ways.

40. What is argued about the relationship between cooperation and reputation?

- A A person's reputation is based on moral considerations rather than on cooperativeness.
- B Cooperative ability may be viewed as a cornerstone of a person's reputation.
- C There is little connection between reputation and people's willingness to cooperate.
- D A good reputation involves a lot more than cooperative behavior.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

BLANKSIDA. INGÅR EJ I PROVET.

Provpass 1 (= DYS 1)	Provpass 2 (= DYS 2)	Provpass 4 (= DYS 3)	Provpass 5 (= DYS 4)
Kvantitativ del ds	Verbal del ul	Kvantitativ del ip	Verbal del yc
1 D	1 C	1 D	1 D
2 C	2 A	2 D	2 C
3 B	3 D	3 B	3 B
4 C	4 C	4 A	4 B
5 D	5 D	5 C	5 B
6 A	6 E	6 D	6 A
7 A	7 E	7 A	7 D
8 C	8 C	8 A	8 E
9 A	9 B	9 C	9 E
10 C	10 E	10 A	10 D
11 B	11 B	11 B	11 C
12 B	12 D	12 C	12 D
13 C	13 A	13 A	13 A
14 A	14 A	14 C	14 D
15 C	15 C	15 C	15 B
16 A	16 D	16 D	16 D
17 D	17 B	17 A	17 C
18 B	18 C	18 C	18 A
19 D	19 D	19 C	19 B
20 C	20 C	20 B	20 C
21 C	21 A	21 D	21 A
22 B	22 C	22 C	22 D
23 B	23 D	23 C	23 D
24 D	24 A	24 E	24 A
25 C	25 A	25 D	25 B
26 A	26 B	26 C	26 D
27 D	27 B	27 B	27 C
28 E	28 C	28 A	28 A
29 D	29 B	29 B	29 B
30 C	30 B	30 B	30 A
31 A	31 B	31 D	31 C
32 C	32 D	32 B	32 D
33 B	33 A	33 A	33 B
34 D	34 C	34 A	34 A
35 A	35 B	35 B	35 D
36 C	36 A	36 C	36 B
37 B	37 D	37 B	37 D
38 B	38 A	38 D	38 C
39 B	39 C	39 C	39 D
40 D	40 C	40 D	40 B

Provpass 3 ingår ej! (Utprovningsspass)

Inom parentes anges vilket provpass som gäller för dem som gjort provet för dyslektiker eller svagt synskadade, t.ex. (= DYS 1).